

A DIAZ-FÉLE FEGYVER- SZÜNETI SZERZŐDÉS

(A PÁDUAI FEGYVERSZÜNET)

SZEMÉLYES TAPASZTALATOK ÉS
HITELES OKMÁNYOK ALAPJÁN

ISMERTETI

NYÉKHEGYI FERENC

EZREDES

T Á L T O S   K I A D Á S A / B U D A P E S T

ELŐSZÓ.

Közóhajnak tesztek eleget, amikor mint a pádulai fegyverszüneti bizottságnak) egyedüli magyar tagja, e. fegyverszünet leírását a hiteles okmányok magyar fordításával együtt a nyilvánosságnak adom át.

Ez a fegyverszünet, mely Diaz-féle fegyverszünet néven is ismeretes, volt befejező aktusa a háborúinak is ez vetett véget az ellenségeskedésnek Ausztria-Magyarország *valamennyi* frontrészén.

Hogy e — különösen Magyarországra nézve oly kedvező — fegyverszünetnek 1918. nov. 3.-án való végleges megkötése s a kölcsönös ellenségeskedés beszüntetése után miért kellett Károlyi Mihály grófnak 12 nappal később — azaz, nov. 15.-én — a belgrádi szégyenletes katonai egyezményt kérnie és elfogadnia, ezt a rejtélyt mindmostanáig megfejteni nem tudtam sem én, sem más. De a nemzet szempontjából különösen fontosnak tartom, hogy jelen leírásom alapján a nagy közvélemény is meggyőződésit szerezzen arról, hogy Károlyiéknak e pontos és hiteles adatok közzlése után lehetetlen lesz balvégzetű eljárásukat igazolni. Hogy mely indító okok készítették öklét erre a hazánkra nézve oly végzetessé válott belgrádi kirándulásra, amely országunk feldarabolásának, nemzetünk katasztrófális tönkretételének s a reánk oly súllyal nehezedeő szomorú jelennek teljes mérvű kindulópontjául tekinthető, azt most csak a Mindenható tudja s majdan talán az oknyomozó történelem fogja megállapítani.

A nemzetnek joga van hozzá, hogy megismerje hazaáruló megrontóinak aljas szereplését; követelnie kell, hogy napfényre derüljön a rejtélyes homály, amely a tényállást most még sűrű ködként takarja s a legkíméletlenebb megtorlással kell lesújtania az ország e bűnös kufárjaira, akiknek mindmostanáig tapasztalható általános megligációjával sem lehet megelegednünk.

Fel kell tárnunk a való helyzetet! Tartozunk ezzel a történelemainek és tartozunk az utókornak, amely teljes joggal fogja nemzedékünket az ezeréves ország ily gyászos tönkretételével vádolni, s így ki kell mutatnunk, pellengére kell állítanunk mindazokat, akik a hatalom birtokában jóhiszeműségünket kihasználva, zengzetes hazafiságot hangoztatva, elámítottak s országunkat oly mély-séges sülyedésbe rántották.

A nemzetnek kötelessége, hogy irgalmatlanul eltiporja a haza ellen oly súlyosan vétett gonosztevőket s ily módon egy örökös mentő alkosson, mely utódainkat teljes mértékben biztosítsa ily nemzetbontó elemeknek a jövőben való uralomra jutása s hazaáruló gazzettáknek valaha is lehetővé váló megisméltése ellen.

Különös súlyt helyeznék arra, hogy leírásom mennél széle-sőbb (körben terjedjen el. Mert Károlyiék alatt, akik e fegyverszü-netnek határozatait, — hogy bűnösségüket palástolhassák — természetesen elhallgatták, ez a fegyverszünet egyáltalán nem került szóba. Később a napi lapok hébe-hóba foglalkoztak ugyan ennek töredékeivel, azonban az érdeklődés, mint idejét múlt, eseményel szemben már-már elszunnyadt, pedig nemcsak kívánatos, de egye-nesen szükséges, hogy a köztudat teljes részletességgel megismerje e fegyverszünetet s így meggyőződést szerezzen arról, mennyire más fordulatot vehettek volna az események s milyen más lenne ma helyzetünk, ha a páduai fegyverszünetben megállapított demar-kációs vonalak mentén vártuk volna be az ententenak a békekötésre szóló meghívását. De súlyt helyezek leírásom terjesztésére már azért is, mivel ennek ismerete bizonyára megváltoztatja mindazok-nak nézetét, akik könnyűszerrel a fegyverszüneti bizottságnak ténykedését ferde megvilágításba helyezték s azt oly szemrehányá-sokkal illették, amelyet az kötelességtudásától áthatva, valóban a legcsekélyebb mértékbensem érdemelt meg.

Budapest, 1922. március.

Nyékhegyi ezredes.

I.

A fegyverszüneti bizottság megalakulása és előkészítő munkálatai Trientben.

1918 október 12.-én, mint a kassai 9. honvéd gyalogezrednek parancsnoka, a *Sette Comuni* fensíkon felsőbb parancsnokságotól azon értesítést vettem, hogy *Weber* gy. tábornok elnöklete alatt egy fegyverszüneti bizottság alakú, amelybe engem is kirendeltek. Ezen meghagyás alapján haladéktalanul a 10. hadsereg székhelyére: *Trient-be* mentem, ahol ez a bizottság a következők-ből alakult meg:

Elnök: webenauai *Weber Viktor* gy. tábornok, továbbá: *Vidossich Rezsó* vezérk. t. ezredes, báró *Seiller Viktor* vezérk. t. ezredes, *Ruggera Kamillo* vezérk. t. százados, herceg *Liechtenstein János* fregatt kapitány, *Zwierkovski György* korvett kapitány, továbbá én, mint kifejezetten magyar tag.

Trientbe való megérkezésünk után a fegyverszüneti bizottság több ülést tartott. Megbeszéléseink alapját mindenekelőtt a hadseregfőparancsnokságnak egy Hughes-távirata képezte, amely szerint két fegyverszüneti bizottság alakult, még pedig az egyik *Weber* gy. tábornok elnöklete alatt az olasz frontra kiterjedő joggal, míg a másik bizottságnak *Laxa* tábornok vezetése alatt *Belgrád-bdűU.* kellett volna megalakulnia, mely bizottságnak magyar tagja gyanánt *Dormándy* alezredest szemelték ki.*

A főparancsnokság említett Hughes s-táviratában a Belgrádban alakuló bizottság részére a *Balkán-on* kötendő fegyverszünetnek kidolgozott mintáját is megadta, míg a trienti bizottságnak ezt a szöveget a kapott utasítások alapján saját hatáskörében kellett volna összeállítania.

* A bizottság valójában nem alakult meg.

Mínt hogy az olasz hadseregfőparancsnoksággal ezidőben még nem lehetett érintkeznünk, a bizottság egyelőre a megszállt területek kiürítését, — mint a Wilson-féle pontozatok alapkövetelményét — beszállt meg ülésein.

A hadsereg vezérkari főnökeinek e tárgyban október 14.-én Badenbe összehívott értekezlete, valamint a hadseregcsoportok által kiküldött vezérkari tisztek javaslata alapján megszálló hadseregünknek a monarchia határára való fokozatos visszavonását akként terveztük, hogy a határok mentén megfigyelő osztagok maradtak volna, míg a hadosztályok hátrább eső területre visszavonva, nyugaton *Innsbruck* körül, keleten pedig *Laibach* körül csoportosultak volna.

E megbeszéléseiknél arra helyeztük a főszűlyt, hogy a megszállt területek kiürítését — a vasutak teljesítőképességét véve alapul — addig halogatjuk, míg teljes felszerelésünket, élelmi készletünket s az ott levő hadianyagot onnan el nem szállíthatjuk.

Dél-Tirol megszállott területét így nehézség nélkül s aránylag rövid idő alatt üríthettük volna ki.

Veneziaában azonban a kiürítést a Livenza és Tágliamento vonalai által felosztott 3 zónában terveztük, mely zónák mindegyikét 3—3 hónap alatt, az egész területet pedig körülbelül 9 hónap alatt lehetett volna kiüríteni.

Az olaszokkal felveendő tárgyalásaink alkalmával tehát az ezen megbeszélések alapján így összeállított fegyverszüneti feltételeinket főleg oly irányban kívántuk volna érvényesíteni, hogy a megszállott területek kiürítésének határidejét a lehetőséghez képest elodáztatva, ezen részekről mennél több hadi és egyéb anyagot hozzassunk ki.

Megbeszéléseink alkalmával ekkor persze még legkevésbé számíthattunk arra, hogy e viszonyok folytán a kiürítésnek kérdése olyannyira oem várt más elintéztést fog nyerni!

Ezidőben, vagyis október közepe táján az arcvonal hangulata általában még kifogástalan! Bár a nemzetiségek közötti súrlódásnak már kétségtelen előjelei mutatkoztak; főleg a magyar ősapatokkal szemben volt meg az animozitás! Élelmezés terén sok nehézséget, sőt rosszakaratat tapasztaltunk, de sem ez a tünet, sem pedig az a rejtélyesen lappangó erő, mely az első vonalak emi-nens fontosságú erkölcsi erejét oly céltudatosan törekedett aláásni, ekkor még nem érlelődött meg annyira, hogy a csapatok ellentállása ezáltal bármi benuást szenvedett volna.

A front a legnagyobb szilárdsággal még állja a helyét! Az olaszok, s entente csapatok sokszoros erős támadása az első vonalban álló — főleg magyar ezredek — hősiességén mind újabb kudarcokat vall!

Október 20-ika táján, amikor a Monarchiának egységére főleg a front további ellentállása szempontjából oly nagy szükség lett volna, az újságok a császárnak Ausztria feldarabolásáról szóló manifesztumát hozzák hírül. A magyar lapok tele vannak Károlyi, Fényes László és társainak uszító, lázító beszédével. A katonai helyzetet fel nem ismerő politikusok, — talán valóban, hazafiságon alapuló gondoskodásból, — a balkáni hadszíntérről Magyarország felé közeledő entente csapatok hírére az ország közvetlen védelmére sürgőssé válnak magyar csapatok azonnali hazahozatalát kívánják.

Hogy mindezek a mögöttes országból jövő hírek nem maradhattak hatás nélkül a sok évi háború alatt olyannyi nélkülözés, megpróbáltatás is folytonos veszedelem által fogékonyabbá vált csapatok erkölcsi erejére, — az természetes. A hadseregparancsnokság törzsét képező tisztek körében mélységesen nyomott a hangulat. Egyes csapatok fegyelmének lazulásáról is érkeznek már hírek!

A (megnyilvánuló nyugtalanság okozta érzület azonban csak fokozódik a hadseregparancsnokság azon rendelkezésére, hogy újságokat a hadsereg körletébe egyáltalán nem enged be, ami sok tévhír zavartalan terjesztését tette lehetővé is ami a csapatok ellentálló erejének csökkenését fokozottabb mértékben segítette elő.

A csapatok nagy része még október vége felé is teljes intaktsággal állja ugyan meg a helyét. így pl. éppen az én ezredem, a világháború alatt olyannyira kivált kassai 9. honvéd gyalogezred, október 24.-én a Coldi-Rosiso—B. Francesco szakaszon az olaszoknak igen erős támadásait a legnagyobb hősiességgel veri vissza. De már voltak magyar ezredek, amelyeknél a hazatérés vágya mindjobban kifejlődött, sőt előfordult, hogy hadosztályok ezt a kérelmüket majdnem követelésszerűen nyilvánították ki.

Mint hogy az olaszokkal október második feléig nem lehetett érintkezni is a fegyverszüneti bizottság megbeszélései is teljesen szüneteltek, újból felmentem a Sette Comuni fensikra, hogy harcban álló ezredem parancsnokságát átvegyem. Ám október 28.-án odaérve, a hadseregparancsnokságnak egy Hughes-távirata várt, amely szerint a tárgyalások az olaszokkal haladéktalanul felveendőek s így azonnal ismét *Trient-be* mentem.

A hadseregfőparancsnokság október 28.-án *Weber* gy. tábornokihoz a következő tartalmú Hughes-táviratot intézte:

„A helyzet a fegyverszünet haladéktalan megkötését követeli. Nagyméltóságod ennek folytán az egész bizottsággal induljon útnak s kezdje meg a tárgyalásokat, A tárgyalásoknál e lépésünket a következőkkel lehetnie indokolni: Mi a *Wilson* ajánlotta összes feltételeket elfogadtuk, a fegyverszünet azonnali megkötésére készeik vagyunk, hogy a teljesen céltalan vérontásnak véget vessünk. Nagyméltóságod tájékoztasson, hogy minden feltétel elfogadandó, mely nem érinti a becsületet, vagy nem bír a kapituláció jellegével.”

A hadseregfőparancsnokság e Hughes-táviratához még hozzáfűzte, hogy a fegyverszünet megkötését gátló körülménynek tekintendő az olaszok kétségtelenül kifejezett netaláni azon szándéka, hogy *Ausztria-Magyarországot* a *Németország* elleni továbbharcuknál átvonulási terület gyanánt szándékoznának felhasználni.

Az október 28.-án *Trient-ben* összegyűlt fegyverszüneti bizottság összes tagjainak átadták mindenekelőtt a névre szóló felhatalmazást, melynek szövege a következő volt:

„X. Y. urat felhatalmazom, hogy a hadseregfőparancsnokság nevében a fegyverszüneti tárgyalásokat megkezdje és azokat lezárja.

Arz vezérezeredes.”

Vidossich ezredes betegsége folytán helyét a bizottságban *Schneller* Károly vezérk. t. ezredes foglalta el.

Az olaszoknak az Etsch völgyében, Serravallenál levő vonalához a bizottság eleintén csak parlamentairet akart küldeni, a többi tag Trientben maradt volna, ahol a hadseregparancsnokság székhelyén a politikai és hadihelyzetről állandó információt nyerhetett. A hadseregfőparancsnokság azonban nyomatékkal kívánta, hogy az egész bizottság mielőbb az olasz vonal közelébe jusson s ezért Ruggera százados október 29.-én a hajnali órákban, a bizottság többi részé pedig ugyanaznap délelőtt autókon tette meg az utat Roveretoba.

i.

A bizottság felveszi az érintkezést az olaszokkal és elindul Páduába.

A parlamentairi minőségben Roveretoba előre küldött Ruggera százados az Etsöh völgyében levő saját állásainkat S. Marconái október 29.-én reggel 6 órakor lépte át s bár az átkísérő két kürtös egyikének szüntelen trombitálása mellett magasan lengetett fehér zászlóval a szembetűnő vasúti töltés tetején megy előre, az olaszok élénk gyalogsági és géppuskás tüzzel fogadják s néhány könnyebb ágyú shrapneljeit is reájuk irányítják. Az egyik kürtösünk súlyosan megsebesült. Ruggera százados tehát csak óvatosan folytatta útját Serravalle felé, ahol az olasz völgyzárlat saját állásunktól mintegy 4 km.-nyire húzódott.

Ruggera százados az olasz vonal átlépésé után megkeresést nyújtott át, amelynek szószerinti szövege a következő volt:

„Az olasz legfelsőbb hadvezetőségnek. Az osztrák-magyar hadsereg főparancsnokság megbízott, hogy a fegyverszünetet megkötendő, az olasz hadsereg főparancsnoksággal tárgyalásokba bocsátkozzam:

Az elnökletem alatt álló bizottság a következő tagokból áll:

.....

Kérem az olasz megbízottakkal való találkozásnak helyét és idejét közölni.

Én Ala helységet javasolom.

Rovereto, 1918. október 30.

Weber gy. tábornok.”

Ruggera százados a 26. olasz hadosztály székhelyén, Avio-ban várta meg az olasz hadsereg főparancsnokság válaszirátát, melynek tartalma szerint ez nem volt hajlandó a fegyverszünet megkötéséről tárgyalásokba bocsátkozni s kizárólag csakis) arra szorítkozik, hogy az Osztrák-Magyar hadsereg főparancsnokság által szabályszerűen kiállított megbízólevelével ellátott meghatalmazottakat fogadja, hogy ezekkel az olasz kormány hozzájárulásával s *szövetségeseivel teljes egyetértésben* létrejött fegyverszüneti feltételeiket közölje.

Ruggera százados a Weber gy. tábornokhoz címzett ezen levelet még Avio-ban felbontotta s a 26. hadosztály parancsnokság

közvetítésével az olasz főparancsnoksággal telefon útján közölte, hogy a bizottság összes tagjai a szabályszerű felhatalmazással el vannak látva, amire a főparancsnokság azt a lakonikus választ adta, hogy a Weber gy. tábornok címére expédiált levélhez semmi hozzáfűzni valója nincsen.

Az olasz főparancsnokság e rejtélyes válasza kétségtelenül a tárgyalások felvételének késleltetésére irányult. A mi főparancsnokságunk: Hughes útján közölt nyomatékos meghagyása folytán azonban Weber gy. tábornok, Schneller ezredes és báró Seiller alezredesi még ugyancsak október 30.-án délután 5^h 30^hkor átmentek az olaszokhoz, míg a bizottság többi tagjai egyelőre továbbra is Roveretoban maradtak.

Mihelyt Weber gy. tábornok, a kíséretét képező két úrral az olasz vonalat megközelítette, fényszóróik világították meg őket s egy őrnagy jött eléjük, aki (közölte, hogy határozott utasítást kapott arra, hogy parlamentairek érkezése esetén ezektől az iratokat vegye át, de őket a vonalakon semmi szán alatt se bocsássa keresztül. Így tehát csak hosszabb pourparler után, amelynél báró Seiller alezredes (laiki a háború előtt! katonai attaché volt Rómában is így tökéletesen beszélt olaszul), kijelentette, hogy ők valójában nem is parlamentairek, — volt az olasz őrnagy rábíráható arra, hogy telefon útján az átlépési engedély megadása iránt felsőbb helyen újból érdeklődjék. Erre félórai várakozás után megérkezett a beleegyező válasz.

Weber gy. tábornok a bizottságnak két tagjával azután a 26. hadosztály székhelyére Avioba jutott, ahonnan a bizottság meghatalmazásának csatolásával az olasz hadsereg főparancsnoksághoz megkeresést intézett, amelyben annak közlését kérte, hogy mily módon lehetne a fegyverszüneti feltételek birtokába jutni 9 hol lehetne az azok végrehajtására vonatkozó megbeszéléseket lefolytatni. Weber gy. tábornok e kérdésére az olasz hadsereg főparancsnokiság október 31.-én reggel 7 óraikor azt a választ adta, hogy a fegyverszüneti bizottság összes tagjai Avióban jöjjenek össze, ahonnan a főparancsnokságnak Pádua melletti székhelyére mennek.

A bizottságnak Roveretoban maradt tagjait értesítették s így mi október 31.-én: délután 1 óra 15 perckor autón S *Marcóig*, onnét pedig fehér zászló lobogtatása sí a díszjel folytonos fűvése mellett gyalog közelítettük meg az olaszoknak serravallei állását.

Az olasz völgyzárlatból egy őrnagy s egy hadnagy jött elénk. Kölcsönös tisztelgés után bekötötték szemünket s erődítéseiken át-

vezetve kísérték a csukott autókhoz, melyeknek redőnyeit lehúzták. A kísérő tisztekkel együtt szótlánul tettük meg az utat Avioba, ahol minket a 26. hadosztálynak parancsnoka, *Batistoni* tábornok, törzisének tisztjeivel fesztelen bajtársiassággal fogadott.

A bizottság így oasizegyülve, miég megvárta a badteist vezérkari főnököt és vele együtt, ugyancsak leredonyozott csukott autókön, de a kísérő olasz tisztekkel beszélgetve, mindenekelőtt S. Martiniéba jutott el, ahol a Tezze-család egy kastélyában elhelyezett Ferrari hadsereg parancsnokság vezérkari főnökiének mutattak be s onnét utunkat Vicenzán át folytattuk Pádua felé, ahol az olasz hadsereg főparancsnokság székhelyéinek közelébe eső *Villa Guistiba* (Pádua és Albano között, cca 4—5 kilométernyire Páduától) helyeztek el bennünket.

II.

A fegyverszüneti bizottság a Pádua melletti Villa Guistiban átveszi a fegyverszüneti feltételeket. Tárgyalása az olaszokkal.

Október 31-én este 8 óra tájt érkeztünk a parkövezte *Villa Guistiba*, melyet teljesen rendelkezésünkre bocsátottak.

A villa első emeletén volt a tárgyaló termünk, földszinten a közös ebédlőnk', az ezeket környékező szobákban pedig a bizottság tagjai nyertek egyenként kifogástalan elhelyezést.

A villa kijáratánál és a parkban, ahol szabadon mozoghattunk, carabinieriök őrködtek. Mihelyt a Villa Guistiba megérkeztünk, a kísérő olasz tisztek magunkra hagytak és közölték, hogy a továbbiakat másnap délelőtt fogják tudatni velünk,

Még Roveretóból történt elutazásunk ellőtt, október 31-én déltájt saját hadsereg főparancsnokságunk arról értesített bennünket, *hogy bizottságunkhoz német részről egy ezredes és egy százados fognak csatlakozni.* A német tisztek S. Marconái csak később léptek át vonalunkat, de amint értesültünk, *az olaszok okét Serravallenál fel-tartóztatták.*

Az olaszok a két német tisztnek vonaluk átlépését egyáltalán nem engedték meg, bár ennek engedélyezését az olasz főparancsnokságnál mi is nyomatékkal szorgalmaztuk. Így tehát német részről tárgyalásainkon mindvégig senki nem is vett részt.

November 1-én délelőtt 9 óra 30 perckor a Villa Giuistá udvarán egy szakasz carabinieri gyülekezett lóháton, kivont karddal.

Délelőtt 10 órakor kastélyunk első emeleti tárgyaló termében az ott összegyűlt bizottságunk előtt megjelent *Badoglio* tábornok (*Diaz* főparancsnok helyettese) egy "vezérkari ezredes és német tolmács tisztt (trienti irredenta, szökevény tiszttünk, *Batistinak* sógora) kíséretében s kölcsönös bemutatkozás után *átnyújtotta nekünk a szárazföldre vonatkozó fegyverszüneti feltételeket* (olasz nyelven) megjegyzvén, hogy a tengerre vonatkozó feltételeket csak dél tájt van módjában átnyújtania.

Badoglio tábornok ugyanekkor megemlítette, hogy a fegyverszüneti feltételeket Parisból közölték táviratilag s így, bár ezek nagy vonásokban véglegeseknek tekinthetők, a teljes¹ hiteles szöveget, melyet futár hoz Parisból, csak 2.-án kapjuk meg.

A tengerre vonatkozó fegyverszüneti feltételeket *Badoglio* tábornok a tolmács tisztt útján november 1-én a délutáni órákban küldötte meg.

Az átnyújtott fegyverszüneti feltételek teljes tartalmú szövege a következő volt:

A SZÖVETSÉGESEK ÉS A TÁRSULT KORMÁNYOKNAK
A SZÁRAZFÖLDRE VONATKOZÓ FEGYVERSZÜNET
FELTÉTELEI. (Kefelevonat.)

1. Az ellenségeskedések azonnali beszüntetése szárazföldön, vízben és a levegőben.

2. Ausztria-Magyarország teljes leszerelése valamint az északi tenger és a Svájc közötti frontokon működő egységeknek haladéktalan visszavonása. Ausztria-Magyarország az alanti 3 §-ban megállapított határain belül legfeljebb 20, — a háború előtti békelétszámra csökkentett — hadosztályt tarthat fenn.

A hadosztály és hadtesttüzérség egész anyagának fele a hozzá tartozó felszereléssel, elkezdve mindattól, ami azon a területen van, amelyet az osztrák-magyar hadseregnek ki kell ürítenie, a szövetséges és társult hatalmak megállapította pontokon összegyűjtendő és kiszolgáltatandó.

3. A (háború kezdete óta Ausztria-Magyarország által fegyveres erővel megszállott minden terület kiürítése és az osztrák-magyar haderőknek a szövetségess hatalmak hadseregparancsnoksága

által a különböző arcvonala-okán megállapított időn belül való összevonása a következő vonal mögé:

Az Umbra-csúctól a Stülfisi hágónak északra terjedő (területéig ez a vonal a rati alpesek taraját követi az Etsich és Eisack forrásáig; a Resehen és Brenner hegyem át az Oetz magaslatán és Ziller mentén húzódva a vonal délre vesz irányít, a Toblach hegyet lépi át és a karai alpeseknek jelenlegi határát éri el. A Tarvis hegyig a határt követi. A Tarvis hegyen túl a túli alpesek vízválasztója mentén a Predil-donib, Manhart, Triglav és aztán a Podbrdo-donub, Podlanischi és Idria vízválasztójának irányában halad. Ezen ponttól kindulva a vonal a Schnee begy felé délkeleti irányt vesz, ahol a Száva völgyének mellékfolyóit megfelelőleg kikerüli.

A Schnee hegytől a vonal a tengerpart felé irányul akként, hogy Castua, Mattuglie és Volosea a kiürítendő területékhez tartozzék. Ugyanúgy követi aztán Dalmácia jelenlegi adminisztrációs határait, északon Licarica és Tnihaniát, délen pedig azon területnek betudásával melynek vonala a Planka foktól kiindultan kelet felé a vízválasztó magaslatot követi, akként, hogy az összes völgyek és vízvonalak, amelyek Sebenico felé esnek, mint a Cikola, Kerka, Butisnica és annak mellékvei a kiürítendő területhez tartozzanak. Körülveszi aztán Dalmácia északi és nyugati résizéu levő szigeteit is, így északon Premuda, Selve, Ulbo, Skarda, Maón, Pago és Pinta Dura szigeteket ideire a Meledáig, beleértve S. Andrea. Busi, Lissa, Lesina, Tercola, Curzola, Cazza és Lagosita szigeteket, valamint az ezeket körülvevő szigetekcéket a Pelagoza, Zirona grande és Piccola, Bua, Solta és Brazzaa kivételével.

Az egész kiürített területet a szövetségesek és társult hatalmaik csapatai szállják meg. Az egész katonai anyag és az ellenséges vasutak, amelyek a kiürítendő területen vannak, helyükön maradnak. Ezen anyag összességének a szövetségesek és társult hatalmak részére való kiszolgáltatását, beleértve a szénnel való ellátást, a szövetkezett hatalmak haderejének főparancsnoka a különböző pontoknak megfelelőleg állapítja meg.

Az ellenség által kiürítendő, vagy a szövetkezett erők által megszállandó területen az ellenséges csapatoknak újabb rombolásokat, fosztogatásokat, vagy újabb requirálásokat végezni nem szabad.

4. A szövetségeseknek feltétlen joguk lesz:

a) csapataikat az Ausztria-Magyarország területén levő összes vasutakon, utakon (és vízvonalakon szabadon irányítani s a szükséges osztrák-magyar szállító eszközökéit igénybe venni.

Ausztria-Magyarország mindazon stratégia pontjait amelyekre szükségük lesz, a szükséges idő tartamára haderejükkel meg szállani, ott tartózkodni s a rendet fen tartani;

a szövetséges hadseregek céljaira fizettség ellenében requirálásokat végezni, bárhol is tartózkodnak.

5. Az összes német ősapátokat 15 napon belül ki kell vonni, nemcsak az, olasz és balkáni frontról, hanem Ausztria-Magyarország egész területéről. Ama német csapatokat pedig, amelyek Ausztria-Magyarországot azon napig el nem hagyták, internálni kell.

6. Az osztrák-magyar kiürített területeken, az ideiglenes közigazgatást a szövetséges megszálló csapatok állomásparancsnokságának ellenőrzésé mellett egyelőre tovább is a helyi hatóságok intézik.

7. Az összes hadifoglyokat s a lakásuktól távol levő szövetséges alattvalókat, polgári személyeket és internáltakat viszonyosság nélkül a szövetséges főparancsnokoknak a különböző pontokon történő megállapítása szerint azonnal haza kell bocsátani.

8. A kiürítendő területen visszahagyott betegetek és sebesülteket osztrák-magyar személyzetnek kell ápolnia, mely a sükségelt orvosi anyagokkal együtt a helyszánén hagyandó vissza.

A TENGERRE VONATKOZÓ FELTÉTELEK. (Kefelevonat.)

1. Az ellenségeskedést a tengerem azonnal meg kell szüntetni s az osztrák-magyar hajók tartózkodási (helyét s mozgását pontosan közölni. A szövetségesek és társult hatalmak hadi- és kereskedelmi tengerészete a részére engedélyezett szabad hajózásról a belföldi vizeken a semlegességi kérdések kikapcsolása mellett a semleges hatalmakat értesítik.

2. 1910. és 1918. évek között épített 15 tengeralattjáró naszád, valamint az osztrák-magyar belvizeken tartózkodó, vagy oda behatoló összes német ily tengeralattjáró naszád a szövetségesek é® társult hatalmaknak kiszolgáltatandó.

3. A szövetségeseknek és társult hatalmaknak át kell adni az általuk megjelölendő 3 csatahajót, 3 könnyű cirkálót, 9 torpedónaszádot, 1 aknarakót és 6 dunai monitort. Minden egyéb vízfeletti hadihajót, folyamjarművet a szövetségesek és társult hatalmak megállapította osztrák-magyar kikötőbe kell befuttatni; ezeket leszerelni, lefegyverezni és a szövetségesek és társult hatalmak felügyelete alá kell juttatni.

A szövetségesek és társult hatalmak összes tengeri és kereskedelmi jároműveinek szabad hajózást kell engedni, úgy az Adra tengeren s annak belvizein, valamint Ausztria-Magyarország területén, a Dunáin és annak mellékfolyóin. A szövetségesek és társult hatalmaknak jogukban desz, hogy az összes aknamezőket eltávolítsák és az akadályokat szétrombolják. Ezeknek hollétét tudomásukra kell hozni. A szövetségesek és társult hatalmak jogot nyernek arra, hogy a dunai hajózás védelmére az összes megerősített műveket, védelmi berendezéseket megszállják, vagy azokat szétrombolják.

A Szövetségesek és társult hatalmak a blokádot a jelenlegi állapotban föntartják, ennél fogva az esetleg útközben talált osztrák-magyar hajókat lefoglalják. Kivéve azon eseteket, amelyeknél a szövetségesek és társult hatalmak kiküldött bizottsága a jóváhagyást megítélné.

Az összes tengerész légi harci eszközöket a szövetségesek és társult hatalmak által megállapított kikötőben kell összegyűjteni és leszerelni.

Az egész tengerpartot, valamint az Ausztria-Magyarország által a saját beltengerem kívül megszállott kereskedelmi kikötőket ki kell üríteni s az összes úszó-anyagot, hajózási eszközöket, készleteket és mindennemű hajózási anyagot ott kell hagyni.

A (szövetségesek és társult hatalmak a Póla megerősítését képező tengeri és szárazföldi erődtéseket, a szigeteket, a hajógyárat és az arzenált megszállják.

9. Ausztria-Magyarországnak az összes visszatartott kereskedelmi hajókat a szövetséges és társult hatalmaknak ki kell adni.

10. Az átadandó építményekben vagy anyagokban a kiürítés előtt kárt okozni tilos.

11. A hadi- és kereskedelmi tengerészet — viszonzóság kötelezettsége nélkül — a szövetségesek összes osztrák-magyar kézben levő hadifoglyait kiszolgáltatja.

Ezen fegyverszüneti feltételeket haladéktalanul közöltük a hadsereg főparancsnoksággal. Ezért Schneller ezredes Ruggera századossal november 1-én d. u. 2 óra 45 perckor autón Serravallen át Trientbe indult, hogy az ott lévő Hughes készüléket igénybe vegyék.

A feltételek közlése mellett, a hadsereg főparancsnoksághoz ezúttal a következő megkeresést intéztük:

*Hadsereg főparancsnokság**Baden*

A bizottság nem érzi magát feljogosítva a nem várt súlyos feltételek elfogadására, mert a szárazföldi feltételek 2. és 4. pontja, valamint a tengerre vonatkozó feltételek összes követelményei a hadsereg és haditengerészet becsületével össze nem egyeztethetők. Nem forog fenn kétség, hogy az entente az átszolgáltatott szárazföldi és tengerészeti harci eszközöket a szövetséges német birodalommal szemben használná fel.

A hadsereg főparancsnokság hivatott eldönteni, hogy az összes feltételek súlyos volta nem eredményezhetné-e azt, hogy kényszer okozta ellentállásunkat folytassuk.

A feltételek a monarchia népeinek, esetleg a délszlávok és szerb államiaknak az entente ellen irányuló harci kedvét szintén felébreszthetnék; s az erőszakos területi követelmények egy Wilsonhoz teendő újabb lépés megtételére is okot szolgáltatnának.
Villa Guisti 1918. nov. 1. Weber gy. tábornok.

Mint hogy Badoglio tábornok a fegyverszüneti feltételek átnyújtása alkalmával megjegyezte, hogy netaláni személyes megbeszélés végett telefonüzenetünkre bennünket bármikor kész felkeresni, ez irányú kérelmünkre nov. 1-én d. u. 5 és 6 óra között egy vezérkari ezredes és a német tolmács tiszt kíséretében hozzánk át is jött.

Badoglio tábornok, akit az olasz háború kezdetén Görznél, egy ezred vezetéséért sorom kívül ezredessé neveztek ki, szédületes gyorsasággal lett dandár-, haidtasztály-, majd hadtestparancsnok! és amikor Cadorna helyét Biaz foglalta el, az utóbbi táviratilag vezényelte őt helyettesül.

Badoglio középtermetű, erős testalkatú, orrán sebhely nyomokkal, igen udvarias, személyi óhajainkkal szemben végtelen előzékeny. A tárgyalásoknál azonban fölényes és a győzőnek teljes tudatától áthatva, *folytonos kifejezését adja, hogy semmiféle tárgyalásnak helye nem lehet s mi csak a tekintetben választhatunk, hogy a feltételeket teljes egészében elfogadjuk-e, vagy sem.*

Badoglio tábornok egyébként szüntelen felemlíti, hogy ő a *versaillesi legfelsőbb tanácsnak exponense s így ő csak ennek akaratát érvényesíti.*

Badoglio tábornokkal nov. 1-én tartott megbeszélésünk tárgyról a hadsereg főparancsnoksághoz intézett és heroeg Liechten-

sítein korvettkapitány által továbbított alábbi Hughes-jelentésünk nyújt tájékoztatást, amellyel a fregattkapitány a Villa Guistiból nov. 2-án reggel 5 órakor indult el Tidentbe.

„A hadsereg- főparancsnokságnak

Baden

Pádtua 1918 nov. 1-én.

A mai napon már beküldött jelentésem kapcsán. November 1-énefc délutánján megbeszélést folytattam Badoglio tábornokkal, az olasz vezérkar főnökének helyettesével, a kitől az átnyújtott fegyverszüneti feltételek kefelevonatában előforduló különböző értelmetlenségeknek tisztázását kértem. Ezekre a következő tájékoztatásokat kaptam:

”az 1. ponthoz. A fegyverszünetnek órája, demarkációs vonai, semleges területnek megállapítása, a csapat és lakosság élelmezésére vonatkozó rendszabályok jelenleg tanulmány tárgyát képezik.

a 3. ponthoz. Ez a pont megállapítja ugyan a háború alatt Ausztria-Magyarország által megszállott egész terület kiürítésének feltételét, ele csak a délnyugati fronton határozza meg a vonalat, amely mögé ”az osztrák-magyar csapatok visszavonandók. Badoglio tábornok erre vonatkozólag kinyilvánítja, *hogy a montenegrói és Szi rh hadszíntéren, valamint Romániával, Ukrainával és Lengyelországgal szemben a jelenlegi birodalmi határ képezi a kiürítésnél tekintetbe veendő demarkációs vonalat.**)

Oroszországban és Ukrainában a rend fentartásáról jövőben az entente gondoskodik, amelynek a 4. pont alapján Ausztria-Magyarországon keresztül szabad átvonulási joga van.

Egyben megjegyzi, hogy „*territorio invaso*” „nem fegyveres erővel megszállott területet”, — hanem mindéin megszállva tartott területet jelent, — s így Ukrajna is ennek tekintendő, még az esetben is, ha azt felszólítás alapján békésen is szállottuk volna meg.

A „katonai anyag” fogalma még tisztázandó, a „vasutak”-at megelőző „ellenséges” szó törlendő.

„A szénnel való ellátás” (approvisgioneniento di carbone) a kiürítendő területen levő összes szénkészletnek kiadását értelmezi.

A 4. b) pontihoz. A „lakni” szó bizonytalan, mivel az eredeti olasz szövegben egy chiffre tévedés fordult elő, melyet az olasz hadsereg főparajnoanokságnál „abitare” szóval pótolnak.

* Ebből nyilvánvaló, hogy Magyarországra nézve a régi határok az irányadók.
A szerző.

A 4. c) ponthoz. A requirálások (érintési összegét a szövetséges csapatok hadbiztossága az országos árakhoz mérten állapítja meg.

Az 5. ponthoz. Tisztázását kértem annak, hogy vajjon a román front szintén a balkáni fronthoz tartozik-e, megjegyezvén, hogy a német csapatoknak ezen frontról való visszavonására nem bír befolyással monarchiánk. Az e tekintetben való tájékoztatást szintén osi alk kilátásba helyezték.

Ezen megbeszélésnél, amelyet Badoglio tábornokkal szemben is olyannak tüntettem fel, mint amely tisztán tájékoztató jellegű s kizár minden tárgyalást, a hadseregfőparancsnokság utasításaihoz mérten minden eszközzel azon voltam, hogy az ellenségeskedésnek lehető leggyorsabb befejezését eszközöljem ki, még mielőtt a hadseregfőparancsnokságnak a feltételek elfogadására vonatkozó utasítása ide megérkezik. Badoglio tábornok, habár a felhozott, főleg humánus jellegű indokokat, teljesen megérthetőnek és nemeseknek minősítette, a háború magasabb érdekeinek szemeltartása mellett azonban sajnálatát nyilvánította, hogy az olasz hadseregfőparancsnokság az ellenségeskedést csak a feltételek elfogadása után szüntetheti meg.

Személyes nézete alapján azonban abbeli meggyőződésének adott kifejezést, hogy az olasz hadseregfőparancsnokság tudomása szerint, Ausztria-Magyarország belső állapotai miatt amúgy is rövid időn belül kénytelen lesz békét kötni.

Nyilván napvilágra jutott-, hogy az olaszok vagy a Wilson állította 'követelmények 14. pontja alapján tárgyalásokba elegendni vonakodnak, vagy pedig győzelmi fölényük tudatában minden tárgyalást visszautasítanak. Tény, hogy a bizottsággal semminemű tárgyalásba nem bocsátkoznak.

Ajánlom tehát, hogy maga a hadseregfőparancsnokság ezen javaslatot utasítsa vissza s oly ellenjavaslattal lépjen fel, mely legalább is azon pontokat nélkülözze, melyek ellentétben állanak fegyverbecsületünkkel. Így pl. ágyúkészletünk felének átadása helyett, annak bizottsági megsemmisítését. Az átvonulás megtagadását, mert ellenkező esetben Németországgal szemben követnének el árulást, A haditengerészetnél a hajók átadása helyett, azok megsemmisítését, vagy semleges hatalomnak: (Spanyolország) a béke megkötéséig való átadását.

Esetleg monarchiánk megmaradó területe megszállásának visszautasítását, nehogy az kizsákmányolásnak legyen kitéve.

Így minden tárgyalást ki lehetne kerülni, egyúttal követelményeiknek is eleget teszünk s még mindig meg volna annak a lehetősége, hogy egy reájuk nézve kedvező szerződést fogadjanak el.

Mindkét szerződést, valamint annak magyarázatát jó volna a sajtóban közhírré tenni, hogy az entente népeit erről tájékoztassuk, így esetleg azok befolyást gyakorolnának s különösen fel kellene említeni, hogy Olaszország a tengeri fegyverszüneti szerződés alapján az éhségblokádot még továbbra is folytatni szándékozik.

Olaszországnak az a nyilvánvaló szándéka, hogy ittlétünket és annak célját elpalástolja, feltűnést keltő s mint egyik bennünket kísérő vezérkard ezredes elejtett megjegyzéseiből kivettük, nem tartja kívánatosnak, hogy erről a nyilvánosság tudomást szerezzen.

Weber gy. tábornok.”

Amint ezen jelentésből kitűnik, azon szóbeli kérdésünkre, mely vonal lesz irányadó demarkacionális vonal gyanánt Magyarországra nézve, Badoglio tábornok kijelentette, hogy erre vonatkozólag az országhatár az irányadó.

Liechtenstein herceg fregattkapitány, aki ezen jelentésünket továbbította Trientből, aztán Bécsbe akarta útját folytatni, hogy a haditengerészet parancsnokával szóbelileg értekezzen, de már Trientben arról értesült, hogy a flottát a jugoszláv oknak ajándékozták s így Bécsibe való továbbutazása feleslegesnek bizonyult.

November 2.-án 4 óra 45 perckor a fegyverszüneti bizottság *Badenből* egy chifferírozott táviratot kapott, amelyre adott válaszuk kellő tájékoztatásul szolgál:

„Radiogramm leadatott 1918 nov. 2.-án d. u. 5 óra 30 perckor.

A hadseregfőparancsnokságnak

Baden.

Ma, november 2.-án délután 5 órakor a hadseregfőparancsnokságnak 2089. számú op. radiogramját kézbesítették nekem. Chiffer-kulcsosul nem rendelkezem, egyébként a chiffer-érintkezést nekünk megtiltották, kérem szöveget írásban ismételni.

Weber gy. tábornok'

November 2.-án délután 5 órakor az olasz hadseregfőparancsnokság a német tolmáctiszt útján kézbesítette a fegyverszüneti feltételek végleges francia szövegét s átnyújtotta a *Diaz* főparancsnok aláírásával ellátott jegyzéket, amely szerint a feltételek elfogadásának határideje november 3.-a és 4.-e közötti éjfélkor jár le.

E végleges feltételek közlésével engem bíztak meg. Ezek lényeges eltérést az előbb közölt kefelevonattól alig mutatnak fel. Txiéntbe való elutazásom azonban elmaradt, mivel november 2.-án délután 5 óna tájt arról értesültünk, hogy az olaszok az egész fronton támadásba mentek át s így az Etsch völgyében a zavartalan közlekedés immár lehetetlenné vált.

Az olaszok ezen híradása kétségkívül annál nagyobb mértékben lepett meg bennünket, mert éppen az előző napon tartott megbeszélésen került szóba, hogy az Etsch völgyének a táját és az olasz vonal közötti út részletét autóközlekedés céljára rendbe kellene hozni, amely tervet az olaszok is, mint fölötte célszerűt, magukévá tettek s amelynek alapján aztán a *S. Marconái* levő frontrészletünket felhívtuk, hogy az akadályokat távolítsa el.

Mínthogy a közlekedés Trientbe lehetetlenné vélt, a továbbiakban a hadsereg főparancsnoksággal eddig alkalmazott Hughes-összeköttetés helyébe a bizonytalan látszó radio lépett, mely reánk nézve annál kellemetlenebb volt, mivel a radiogrammok az olasz hadsereg kezén átmenve, minden bizalmas közlést, eleve kizártak.

A vázoltak folytán tehát mindenekelőtt a következő radiogramokat intéztük haasereg főparancsnokságunkhoz:

1. „Az olasz vezérkar főnökétől november 2.-án délután 4 óra 50 perckor a következő tartalmú átíratot vettem:

„Közlöm Nagy méltósággal, hogy Ö Felsege, az olasz király kormánya a szövetséges kormányokkal egyetértőleg megállapította, hogy a fegyverszüneti feltételek elfogadásának határideje 3.-a és 4.-e között éjfélkor jár le. Ennek átvételéről radio útján nyílt szövegben kérek értesítést.”

Nov. 2.-án délután 5 óra 30 perc.

Weber gy. tábornok.”

Továbbá 2. „A hivatalos francia szövegű fegyverszüneti feltételek éppen megérkeztek. Jelentett szövegtől eltérő változások a szárazföldre vonatkozólag: A 4b. pontban „lakni” helyett „minden katonai hadműveletet lehetővé tenni” s a tengerre vonatkozó feltételek 2. és 3. pontjában „átadás” helyett „kiszolgáltatás.” A 7. pontban „tengerpart” előtt beiktatandó az „olasz” jelző.

Weber gy. tábornok.”

Mivel tudomásunkra jutott, hogy a *budapesti* szikratávíró radiogramjainkat felvette, s nem voltunk tájékozva arról, hogy

vájjon azokat *Baden* megkapja-e, a következő radiogrammot küldtük el:

„*Radio Vola és Budapest.* Kérem a hadseregfőparancsnokság címére innét *Badlenbe* expédialt összes radiogrammokot felvenni és azokat sürgősül a hadseregfőparancsnoksághoz *Badenbe* továbbítani

Cs. és kir. fegyverszüneti bizottság, *Weber* gy. tábornok.”

Miután a fegyverszüneti feltételek, végleges szövegét nekünk átnyújtották, november 2,-án délután 9 órakor a végrehajtás módozatait beszéltük meg. Ez alkalommal jelent meg nálunk először az olasz fegyverszüneti bizottságnak valamennyi tagja, akik ekkor mutatták be nekünk megbízó leveleiket.

Ezen reggeli 3 óráig elhúzódó megbeszélésnél a fegyverszüneti feltételeik egyes pontjait vitattuk meg. Az ellenészrevételeket és el len javaslatokat, amelyeket ez alkalommal tettünk teljesein elutasították, *mert az olasz fegyverszüneti bizottság, mint a versaillesi haditanácsnak végrehajtó szerve, minden tekintetben magának vindikálta a döntés jogát.*

Így tehát, egyes, számba se vehető részletektől eltekintve, az olasz követelmények előtt annál is inkább deferálni voltunk kénytelenek, mivel az olasz bizottság minduntalan azt hangoztatta, hogy az esetben, ha a feltételeket elfogadni vonakodunk, a tárgyalások további folytatása is feleslegessé válik.

Az olasz bizottság tudomásunkra hozta egyébként, hogy aznap vagyis 2-án délután 3 órakor Rovereto esedett, Borgo szintén olasz kézre került, Veneziában az olaszok az egész vonalon győzelmesen haladnak elő és a romának szintén megkezdték előnyomulásukat.

Mindezekről különben az olasz napilapokból s a vezérikar hivatalos jelentéseiből is értesültünk, amelyekkel november 2.-tól kezdődőleg bennünket pontosan elláttak.

Hogy az így nyert információk alapján az általános helyzet a *fegyverszünetnek sürgős jellegű megkötését involválta*, az már előttünk sem volt kétséges. *Tisztában voltunk, hogy a fegyverszüneti szerződésnek csak pillanatnyi elodázása is a már teljes bomlásban levő hadseregünkre mily súlyos horderejű következményekkel jár, s bár a bizottság felelősége teljes tudatától a legnagyobb mértékben át volt hatva, még sem volt módjában a fegyverszüneti feltéte-*

leket a hadsereg főparancsnokságnak megkötő utasításai ellenére s az utóbbinak hozzájárulása nélkül aláírni.

Az olasz fegyverszüneti, bizottsággal november 2-án folytatott tárgyalásainkról a hadsereg főparancsnoksághoz intézett alábbi szószertinti rádóogrammok számolnak be, amelyek nyilvánvalóan indokolttá teszik abbeli türelmetlenségünket is, amellyel a hadsereg főparancsnokságnak a feltételek aláírására vonatkozó beleegyező válaszát vártuk.

1. „Az olasz hadsereg főparancsnokságnak e pillanatban vett közlése szerint az olasz vezérkar főnöke, Diaz, az entente és társult hatalmaktól megbízást kapott, hogy Ausztria-Magyarország összes harcvonalain a fegyverszünetet megkösse.

A vezérkar közlése folytán így esetleges osztrák-magyar fegyverszüneti bizottságokat a Balkánon vagy a román fronton nem fogadnának.

Az itt kötött fegyverszünet tehát Ausztria-Magyarország összes frontjaira kihatással bírna.

Pádua, 1918. nov. 2-án.

Weber gy. tábornok.”

2. „Igen sürgős! Azonnal továbbítandó!”

Minthogy november 2.-ka delétől kezdődőleg teljesen el vagyok vágva s az olasz kormány által a feltételek elfogadására kitűzött határidő (nov. 3 és 4 közötti éjjél) közeleg, újólág is kérem a feltételek elfogadására vonatkozó legsürgősebb döntést radio útján Pólán át közölni.

1918. nov. 3-án, 2 órakor délután.

Weber gy. tábornok.”

3. A végrehajtás módozatainak megbeszélése alkalmával az olasz bizottság újabb követelményekkel lépett fel, amelyek az Ausztria-Magyarország összfrontjaira kiható eddig jelentett feltételeket megfelelőleg kiegészítik.

Alábbiakban jelentem e feltételek azon fontosabb kiegészítéseit, amelyek megfelelő előkészítő intézkedéseket igényelnek:

az 1. pontihoz. Az ellenségeskedést a feltételek elfogadása után 24 órával szüntetik be. Az osztrák-magyar hadsereg főparancsnokság Pólán át irányított radiogramm útján fog a feltételek aláírásáról tudomást szerezni. Egyúttal egy olasz parlamentair át fogja nyújtani az aláírásom mai ellátott kiteies jelentést a harcvonal legmeg-

felelőbb részén, hogy azt a legközelebbi osztrák-magyar parancsnokság a hadseregfőparancsnoksággal távirati úton haladéktalanul közölhesse.

Az ellenségeskedéseik megszüntetése után, a harcfelek között semleges terület létesül, amelynek kiterjedése legalább 3 km. szélességű sáv lesz, s mely akcent keletkezik, hogy a szövetségesek megállanak, s az osztrák-magyar csapatok legalább 3 km. távolságra hátravonulnak. A semleges zóna polgári lakossága élelmezés tekintetében a saját nemzetbeli, vagy szövetséges csapatainak támogatását veheti igénybe. A 3. ponthoz, Az ellenségeskedés megszüntetése után az összes felrobbantásra elkészített utakat, vasutakat, hidakat, valamint a kiürítendő terület összes aknamezőit veszélytelenné kell tenni s így ártalmatlanná tételükre feltétlenül gondoskodni kell. A 7. ponthoz. Az ellenségeskedés megszüntetését követő 8-ilk naptól kezdve a szövetségesek foglyait és polgári internáltjait, semmiféle dologra nem szabad felhasználni, kivéve mezeti munkára, ha azt eddig is végezték. A hadifoglyokat és polgári internáltakat a szövetségesek különböző pontján működő legfelsőbb parancsnoknak, utasításához híven kell csoportosítani a hazamenetelre.

1918. nov. 3-án, reggel 3 órakor.

Weber gy. tábornok.”

„Igen sürgős!

Hadseregfőparancsnokság tengerészeti előadó, Keil tenger-nagy és a flottaparancsnokság részére.

Baden radio via Pola.

A lezárandó tengeri fegyverszünetre vonatkozó végrehajtási utasítások, amelyek előzetes rendelkezéseket igényelnek:

az 1. ponthoz. Az ellenségeskedés megszüntetését követő 24 óra múltán radio útján Pola az összes hajóink tartózkodási helyét Velencével közölni tartozik;

a 2. és 3. ponthoz. Az 1. pont alatt közölt határidőn belül délelőtt 8 és délután 3 óra között Velencétől 10 tengeri mérföldre a következő egységeknek kell beérkezniök: 15 osztrák-magyar és az összes német tengeralattjáró naszádoknak, melyek osztrák-magyar kézben vannak, „Tegetthoff”-nak, „Prinz Eugen”-nak, „Ferdinand Max”-nak, „Saida”-nak, „Novarra”-nak, „Helgoland”-nak; a *Tátra* típusú 9 Destroyer-nak, 12 legalább 200 tonnás torpodtónaszád-nak és „Kamaleon”-nak. Ezzel egyidejűleg a Balkán front francia

főparancsnokságának az általa megállapítandó dunai kikötőben 6 monitort kell átadni. Ezen egységek megrongálását a fegyverszüneti feltételek súlyos megsértésének tekintnék, és ennek megfelelőleg megtorolnák.

A gardatavi flottlát sértetlenül Rivában kell átadni. Az összes többi hajó, mely nem képezi átadás tárgyát ugyanazon időn Buccari és Spalato kikötőkben egyesítendő, míg a dunai flottillának megmaradt része a Balkánfront francia főparancsnoksága által megállapított kikötőben gyülekeztetendő;

a 4. ponthoz. Ugyanezen időre Pola, Cattaro és-Fiume vizeinek aknatervei, további 24 óra alatt pedig az adra és földközi tengernek az osztrák-magyar tengerészet előtt ismeretes saját vagy német aknatervei a velencei flottaparancsnokságnak adandók át. Ezen legutóbb említett záros batáridőre a Duna és a Fekete tengernek osztrák-magyar részről ismeretes aknazárlatai a Balkán harc-vonal francia főparancsnokságának tudomására hozandók;”

az 5. ponthoz. A szóban forgó bizottság székhelyét mielőbb tudomásra kell hozni;

a 6. ponthoz. A fegyverszüneti szerződés aláírását követő 48 órában Spalaton;

a 7. ponthoz, A hadseregnek a kiűritésre megállapított időn belül a tengerpartot és a lagúnaterület összes kikötőit el kell hagynia. Ezen idő alatt a visszavonuló csapatok részére osztrák-magyar járművek a lagunákba beküldhetők anélkül, hogy ezekre is. vonatkozna a kiadatás.

Az albán és montenegrói kikötők a szerződés aláírását követő 48 órán belül elhagyandók;

a 8. pontihoz. A hadikikötőnek a szerződést követő 48 órán belül való megszállása, Ausztria-Magyarország azon felelőssége mellett, hogy a megszálló csapatok a tenger felől azt veszélytelenül megközelíthessék. Ezen célból egy osztrák-magyar tisztt ezen csapatokat a kikötőtől 12 tengeri mérföld távolságra bevarja, „s azokat beirányítja.

További 48 óra leforgása után, a többi megszállás alá kerülő dalmát vizeken a megszállócsapatokat a vezető osztrák-magyar tiszteknek kell irányítani azok felelőssége mellett;

a 9. ponthoz. A szerződés aláírását követő 4 nap múltán, az érdekelt államok utasításaihoz mérten;

a 10. ponthoz. Különböző nemű hajókra is vonatkozik;

a 11. ponthoz. Hasonló feltételek, mint a hadseregnél.

Általános megjegyzés: 24 órával a szerződés aláírása után a hadiállapot megszűnik.

1918. nov. 3.-án d. e. 4 órakor.

Weber gy. tábornok.”

Mint hogy a Badenbe intézett radiogrammjainkra. választ nem kaptunk, nov. 3.-án délelőtt 8 órakor a polai rádióállomáshoz intéztünk kérdést, hogy vájjon radiogrammjainkat, oda beérkezvén továbbították-e. 1 óra 30 perckor délután megkaptuk erre a választ, hogy ezen radiogrammok pontosan továbbították, amit a budapesti rádióállomás is megerősített.

Így legalább is meg volt abbeli megnyugvásunk, hogy hadsereg főparancsnokságunk az olaszok megállapította határidőről a beérkezett radiogrammunik útján pontos tudomást szerzett.

Nyugtalan várakozásteli órák után november 3-án délután 1 órakor Schneller ezredes, hg. Liechtenstein fregattkapitány és Ruggera százados, kik éjjel 1 órakor indultak el autón Trientből, *meglepetésszerűen érkeztek vissza a Villa Guistiba s magukicai hozták a hadsereg főparancsnokságnak a, fegyverszünet aláírására vonatkozó parancsát.*

Hogy milyen nehezen adta meg a hadsereg főparancsnokság erre vonatkozó beleegyezését, az kitűnik azon Hughes-szóváltásaiból, amelyet Schneller ezredes Trientből *Waldstätten* tábornokkal, a vezérkar főnökének helyettesével váltott, amely párbeszédet és vitatkozásokat az alábbiakban közlöm:

Schneller ezredes november 2-án déli 12 óra 20 perckor *Weber* tábornoknak magával hozott táviratát a hadsereg főparancsnokság tudomására hozva, egyben megjegyezte, hogy az eddigi tényállást közlendő, a *Villa Guistiból* Ruggera százados küldték ki. Hughes-jelentése a továbbiakban szószerint a következő volt:

„Bizottság elhatározta, hogy az összes tisztázatlan pontokra vonatkozólag Badoglio tábornoktól tájékoztatást s vonalat pontosan feltüntetető térképet kér.

Herceg *Liechtenstein* fregattkapitány említett tájékoztatást, nuilhelyest lehetséges, ide hozza.

A tengerre vonatkozó olasz szöveget ezen távirat leadása után *Ruggera* százados fogja közölni. A szárazföldre vonatkozó szöveget hg. *Liechtenstein* hozza, ki *Weber* ő nagyméltósága meg-

* Lásd 16. oldalt.

bízásából, mihelyest lehetett *Baden-be* utazott. Előzőleg kérte, hogy útja sürgős voltát figyelembe véve, a közp. szállításvezetőség útján részére mozdonyt vasúti 'bocsival Trientben biztosítsanak.

Én *Ruggera* századossal *Weber* gy. tabánitok: utasítására ezen hosszú táviratokat leadandó szintén Trientbe jöttem, mivel ily táviratok transitálása és titoktartása *Marcoból* nehézkes és körülményes volt. Itt a 10. hadseregnél várjuk tehát a további parancsokat. A Villa Guistiba való utazás kedvező körülményeik között 7—8 órát vesz igénybe, ő Nagyméltósága nevében teljes katonai és politikai tájékoztatást, továbbá oly térképet kérek, amely saját helyzetünket egészében tünteti fel. Utasításom van arra, hogy táviratomról valamint a tárgyalásokról a hadseregfőparancsnokság engedélye nélkül senki előtt ne nyilatkozzam. Döntést kérek, hogy mily mértékben informálhatom Schäffer német ezredest s a 10. hadsereg vezérkari főnökét, aki tájékoztatást óhajt.

Ezen távirat után még egy jelentést adnak le, amelynek továbbítását sürgősen kéri hg. Liechtenstein fregattkapitány Kail Ő Nagyméltósága részére.

Schneller ezredes.”

„Kedves *Schneller!* 10 hadsereget, bozeni (hadseregcsoportot, nemkülönben Schäffer ezredest tökéletesen, de feltétlen bizalmas módon tájékoztathatod; remélem, hogy holnap délig megkaphatod¹ a választ; maradj tehát Trientben. Egyéb közlendőm nincsen.

Waldstätten.”

„Igen sürgős!

Kail Ő Nagy méltóságának:

Tengerészeti csoport, Bécs.

Feltételeket Badenbe elküldtük. November 3-án reggel jelentéstételre beérkezem. Flottaparancsnokot kérem haladéktalanul *Bécsbe* rendelni.

Gyors elhatározás nagyon fontos.

Liechtenstein.”

„Átvettem nov. 2-án, 12 óra 20 perckor délben

*Waldstätten.*Λ

„A hadseregfőparancsnokság hadműveleti osztályának!

Baden.

A 11. hadsereg vezérkari főnökétől nyert tájékoztatás szerint csapataink magatartására már itt sem lehet számítani. Fennforog annak veszélye, hogy az ellenségeskedés folytatása esetén a front ezen részletén s a hátrább fekvő részeken mihamar bomlás keletkezne. Mínhogy a politikai és katonai helyzet egyébként is gyors megoldásit követel, azonnali döntést kérek, mely nézetem szerint mór cisalk a feltételek teljes elfogadásában merülhet ki.

Ezen elfogadásnak közlését a hadseregfőparancsnokság radio útján kísérelhetné meg, egyébként haladéktalanul magam vinném el a feltételek elfogadására vonatkozó döntést a Villa Giustiba, — ha erre felhatalmaznak. Átfutó Hughes-összeköttetésre, melyet mindenestre szorgalmazni fogok, számítani alig lehet.

Kérdés tárgyát képezi, vájjon Olaszország a megváltozott helyzetre való tekintettel az eddigi legfőbb hadvezetőséget tartja-e feljogosítottnak továbbra is a tárgyalások lezárására és a feltételek elfogadására s ebként a döntés már azért is sürgős, mivel az ellenség mindmostanáig talán még nem ismerte fel egészében a helyzetünket! Ide érkező hírek és közszájon forgó értesülések alapján föltétlen tájékoztatást kérek, *vájjon Ő Felsége a hadseregfőparancsnokságot még személyesen vezeti-e, vagy ki jelenleg „ a hadseregfőparancsnok s vájjon a parancsnoklásban nem fordultak-e elő változások, s kik azok, akik az egyes frontokon, vagy a flottánál ezidő-s z érint tárgyalási joggal rendelkeznek.*

A tárgyalások menetét gyorsítani lehetne, ha a hadseregfőparancsnokság erre a fronthoz közelebb eső hadseregcsoporthadparancsnokságokat, esetleg a hadseregparancsnokságokat megfelelő módon feljogosítaná s erről az olasz hadvezetőséget is értesítené.

Elutazásom előtt arról is kérek tájékoztatást, hogy a fegyverszünet lezárása és keresztülvitele minden tekintetben biztosítható.

Schneller ezredes.”

Válasz:

Ő Felsége vezeti a hadsereg főparancsnokságot. Flottával már nem rendelkezünk; ezt a jugoszlávoknak adtuk át. A fegyverszüneti feltételek fölött rövidesen dönteni fognak. Ekkor megkapod a Hughes-értesítést, pillanatnyilag többet nem mondhatok. A következő percben talán minden megváltozhat.

Waldstätten.”

„Alázatosan köszönöm, tehát készen várok

Schneller.””

„A hadseregfőparancsnokság op. osztályának.

Újólág sürgős döntést kérek, mivel az összeköttetések biztos fentartására sem lehet többé számítani.

Fegyvelmezetlenség kezd elharapózni. Olaszok visszatérésünket és válaszungkat várják. Késedelem végzetes következményeikkel járhat. Ha a késedelmet a döntő tényezők súrlódása okozná, *úgy kérem a felelősséget a bizottságra hárítani, mely a helyzet alapján jogosult lesz a feltételek feltétlen elfogadására.*

Kérek egyben döntést, fennforog-e annak szüksége, hogy a két tengerészeti megbízott a bizottságban továbbra is bennmaradjon.”

Schneller ezredes.

Válasz:

„Területi kérdésben való állásfoglalás ügyében jelen pillanatban Német-Ausztria megbízottai vannak a Felsőgnél. Remélem, hogy azután mihamarább választ adhatok. A két tengerészeti megbízott egyelőre bennmarad a bizottságban. Sajnálatomra mást most nem közölhetek.

Waldstätten.”

„Kérem a sürgősséget Ő Felsőge s a német megbízottak előtt is feltárni. *Tanácskozásokra és állásfoglalásra most már nincs idő. A front helyzete az ellenségeskedések beszüntetését követeli. Minél előbb annál jobb. Minden óra drága.*

Schneller.”

„Tudom, hogy mennyire égető a dolog. Nem tehetek azonban mást, minthogy *Schönbrunn* félóránként telefonon felhívom.”

Waldstätten.”

„A hadseregfőparancsnokság op. osztályának.

Az idő most már olyannyira előrehaladt, hogy ma már nem érkezhünk vissza a Villa Gruistiba s így annak veszélye forog fenn, hogy a fegyverszünet még holnap sem jön létre, vagy az határában legalább is nem lesz észlelhető.

Döntés azonban feltétlenül szükséges. *Egyébként anarchia lép föl. Ezt az itteni megfigyeléseim, a hadsereg parancsnokságtól nyert tájékoztatás és a front helyzete alapján teljes nyugalomban és sötétenlátás nélkül jelenthetem.* E helyzetben, ha nem is kapóik parancsot, kötelességemnek tartom, hogy visszautazzam s a bizottságnak a meghatalmazáson alapuló jogán a fegyverszünet lezárását ajánljam. Az esetleg még vonakodó faktorok gondolják meg, hogy

az esetben, ha a fegyverszünet nem nyer haladéik/talan lezárást, fegyverrel sem leszünk már képesek a német határvidékek kérdésében más döntést kierőszakolni, mint amelyeket az ellenség fel-tótelei megszabnak.

Schneller.”

Válasz:

„A te s az én szorgalmazásom dacára a dolog még mindig nem halad előre. A mérvadó tényezők a területi kérdésekben s a 4. pontban (Németország) nem tudnak elhatározásra jutni. Ily körülmények között a bizottság sincsen önálló cselekvésre jogosítva. Schönbrunn most újból felhívom és újólaj a beleegyező elhatározást szorgalmazom.

Waldstätten.”

„A felelősségnek teljes tudatát kérem figyelembe venni, melyet ezen táviratok továbbítása által magamra vállaltam.

Schneller”

„Igen köszönöm

Waldstätten”

„Hads. főp. *Waldstätten.*

Liechtenstein herceg-nek megjegyzéséből értesülök, hogy a fegyverszüneti feltételeket megküldötték valamennyi nemzeti tanácsnak s így válasz holnap előtt nem várható. Addig Tirolban a visszavonuló hadseregünknek katasztrófáját nem tudjuk elkerülni. A még mindig késlelődő faktorok gondolják meg, hogy mily veszedelemmel járhat az, lia a fegyelem biztos alapját már nélkülöző több százezer felfegyverzett az Ejtsen völgyön átszorul. Ezért tekintsek irányadónak a katonai véleményt, mely a helyzetet a legnagyobb mértékben aggályosának látja.

A fosztogatások már megkezdődtek. Az utakon való összetorlódás fokozódik. Az összeköttetések megszakítása s így az emberáldozatoknak folytonos növekedése várható.

Mi (az itt levő bizottsági tagok) a válasz átadása végett ezidő-szerint talán még átjuthatunk, holnap ennek lehetősége bizonyára megszűnik, mivel a frontot is áthelyezik. Végül még azt akarom kiemelni, hogy a front a fegyverszünet mielőbbi életbeléptét igen várja. Tiszt és legénység nem érti. a késlekedés okát. Ez lelki-tükre ig igen rossz hatást gyakorol, amit a fegyverszünet lezárásá-nalk hire által újból helyre lehetne billenteni.

Schneller.”

„A dolog nem siettethető. Minden megtörtént. Németországgal az utolsó tárgyalások folynak. Lehetséges, hogy a lezárás éjjel megtörténik. Ezt radio útján közöljük.

Waldstätten.”

„Elutazhatunk? A radio bizonytalan.

Schneller.”

„Hughes-parancs feltétlenül szintén következik.

Waldstätten.”

Erre azután Schneller ezredes a hadseregfőparancsnokságnak a fegyverszüneti feltételek elfogadására vonatkozó szószerinti ugyanazon szövegét vette, amely azután radio útján Weber gy. tábornok címére^ november 3-án, 6 óra 20 perckor érkezett, a következő szöveggel:

„Az olasz főparancsnokságnak

Weber gy. tábornok részére.

Ha könnyítések idővesztés nélkül elérhetőek nem volnának, így az összes fegyverszüneti feltételek a békére való pruejudicálás nélkül elfogadhatnak.

Az osztrák-magyar csapatok ezek alapján már is parancsot kaptak az ellenségeskedés beszüntetésére. Nem tételezzük fel azt, hogy a 4. pont oly értelemmel bírna, hogy ennek alapján az olaszok Németországgal szemben támadólag lépnének fel.

Bár ezt nem gátohatnak meg, ez ellen mégis kénytelenek volnánk óvást emelni; Ezen feltételeket tehát szintén el kell fogadnunk, de lehetőleg meg kell kísérelnünk az ellenséges előnyomulást késleltetni.

Az osztr.-m. hads. főparancsnokság 2100 op. Utk.

Ars.”

Hogy hány óraker adta ki a hadseregfőparancsnokság a fegyverszünet lezárására vonatkozó ezen rendelkezésait, azt nem áll módomban pontosan megállapítani. Kétségtelenül azonban éjjeli 1 óra előtt, mert hiszen *Schneller* ezredes *Trientből* már éjjel 1 óraker elindult. Minthogy pedig valószínűnek tartom, hogy ugyanakkor expedialhatta a hadtseregfőparancsnokság *Weber* gy. tábornok címére is a fegyverszünet megkötésére vonatkozó radiogrammját, másként nem magyarázható meg, hogy mint jutott ez csak fél hét óraker este kezünkbe, ha csak fel nem tételezzük, hogy az *olasz hadsereg-főparancsnokság e radiogramm kézbesítését azért késleltette, hogy*

ez által a szerződés aláírását elodázza s felbomlott hadseregünkkel szemben könnyen még nagyobb sikereket érjen el.

A hadseregfőparancsnokságnak a fegyverszünet -megkötésére adott felhatalmazása felette súlyos helyzetünkben valóságos megváltást jelentett. Azonnal magunkhoz kérttük az olasz fegyverszüneti bizottság tagjait, akiknek megérkezését megelőzve, a oara-binieri szakasz kastélyunk udvarán tiszteletadásra újból kivonult.

November 3-án délután 3 órakor Weber gy. tábornok azután az egybegyűlt osztrák-magyar és olasz fegyverszüneti bizottság előtt, a következő nyilatkozatot tette:

„A cs. és kir. hadseregfőparancsnokságnak reám ruházott jogán 'kijelentem, hogy a „Conseil supérieur de guerre”-nek Versaillesben 1918. okt. 31-én megállapított fegyverszüneti feltételeit a hadseregfőparancsnokság nevében elfogadom.

Beleértem a szárazföldi feltételek 4-ik, valamint a tengerre vonatkozó feltételek 4-ik és 5-k pontját is, annak fõntarlásával, hogy ezek ellen a békekonferenciánál tiltakozni fogunk.”

Badoglio tábornok egy vezérkari ezredes útján az olasz hadseregfőparancsnoksággal telefonon a fegyverszünet lezárását haladéktalanul tudatta.

Mielőtt a tárgyalások megkezdődtek, Badoglio tábornok mindenekelőtt szavá tette, hogy november 3-án hajnalban az Etsch völgyebeß észak felé előhaladó olasz raj vonalinal 3 tisztünk jelent meg; akik a rajvonallal közölték, hogy a fegyverszünetet elfogadták és így a kölcsönös ellenségeskedést már megszüntették. Schneller ezredes, aki a bizottságnak két tagjával magára vonatkoztatta Badoglio tábornok megjegyzését, rektifikálta azt azzal, hogy ő az olaszoknak csak azt mondta, hogy az osztrák-magyar ősapátok szüntették már meg az ellenségeskedést. Valójában a dolog akként történt, hogy midõn a fegyverszüneti bizottságnak visszatérõ 3 tagja az Etsich völgyében autõn dél felé haladt, Aqua vivánál egyik hadtestparancsnokságunknál arról értesültek, hogy az olaszok Callianónái egyik tábornokunkat elfogták. Midõn ezen tábornok kiszabadítására a hadtest épen ellentámadást rendelt el, Schneller ezredes megakadályozta annak végrehajtását, megjegyezvén, hogy a parancsot az ellenségeskedések beszüntetéséire már kiadták s így a támadás csak komplikációkat okozhat. Ugyancsak közölte Schneller ezredes az észak felé előhaladó olasz rajvonallal, hogy az osztrák-magyar csapatok az ellenségeskedést már megszüntették.

A bizottság teljes ülésén aztán elsőnek Weber gy. tábornok szólalt föl és nyomatékkal kifejezést adott azon kívánságnak, hogy az osztrák-magyar csapatok ellenségeskedésének elrendelt megszüntetése folytán az olaszok az ellenségeskedést szintén haladéktalanul szüntessék meg s így tekintsenek el a minden ellentállás nélkül egykönnyen elérhető sikerektől.

Dacára a fegyverszüneti szerződés 1. pontjára való hivatkozásunknak, mely szerint az ellenségeskedés azonnal beszüntetendő, dacára számos nagy nyomatékkal felemlített argumentumunknak, Badoglio tábornok a leghatározottabban megmaradt amellett, hogy az ellenségeskedés csak 24 órával a fegyverszüneti feltételek elfogadása után, vagyis november 4-én délután 3 órakor ér véget. E téma fölötti vita oly élessé fajult, hogy *Badoglio tábornok heves kézlégvintéssel a fegyverszünetet semmisnek nyilvánítja, s erről az olasz hadseregfőparancsnokságot vezérkari ezredese útján telefonon értesíti.*

Így deferálni kényszerültünk s acceptálnunk kellett a kényszerűség okozta helyzetben az olasz álláspontot, amely úgy, mint e kérdésnél, minden más vonatkozásiban is teljes mértékben érvényesült.

Az ülés további folyamán az olasz fegyverszüneti bizottság a már készen magával hozott „végrehajtási utasítást” pontonként felolvasta s bár ez az előbbi megbeszéléseiken megállapított határozatokkal szemben reánk nézve hátrányos változásokat tartalmazott, minden tiltakozásunk ellenére is teljtartalmúlag el kellett azt fogadnunk.

A fegyverszüneti feltételeket, valamint ezek végrehajtási utasítását* *november 3-án délután 6 órakor mindnyájan aláírtuk.* A fegyverszünet lezárásáról a hadseregfőparancsnokságnak a következő radiogrammmal jelentést küldtük:

„Fegyverszüneti feltételeket ma november 3-án délután 3 órakor elfogadtuk. Szerződést aláírtuk. A szövetségesek az ellenségeskedést középeurópai idő szerint november 4-én délután 3 órakor fejezik be.

A végrehajtási utasítás legfontosabb kivonatát következő radiogrammmal külön közlöm.

Weber gy. tábornok.”

* Teljes tartalmú hiteles francia szövege 1. sz. mellékletként csatolva.

Kétségen kívül súlyos hibát követett el a hadsereg főparancsnokság azzal, hogy amikor hosszas huza-vona után végre beleegyezett a szerződés aláírásába, nem vette figyelembe a november 1-éről keltezett Hughes-táviratainkat,* amelyben közöltük, hogy az olaszok a fegyverszünet időpontját még tanulmány tárgyává tették és nem volt tekintettel arra, hogy a fegyverszünet életbe lépését a reánk ruházott mandátum folytán aláírásunk időpontjától tették függővé. Nagy baj volt tehát, hogy a hadsereg főparancsnokság azzal, hogy a fegyverszünet elfogadását helybenhagyta, annak már perfektuálását is elképzelte és be sem várta aláírásunk megtörténtét, hanem a thádseregekkel a fegyverszünetnek már létrejöttét közölve, egyidejűleg az ellenségeskedés megszüntetését is elrendelte. November 3-án dlélután 3 órakor** a hadsereg főparancsnokságboz intézett radiogramm útján egyébként bejelentettük, hogy az olaszok az ellenségeskedést csak a fegyverszünet elfogadását követő 24 órával szüntetik meg s ha így a hadtsereg főparancsnokságunk nem hamarkodja el intézkedését, úgy radiogrammunk útján tett közlésünkről még elég jókor értesülést nyert volna.

Legkevésbbé sem róható tehát fel nekünk és legtkevésbbé sem terheli a fegyverszüneti bizottság lelkiismeretét, hogy oly sok osapatbestünk ellentállás nélkül jutott fogságba! Hogy e tekintetben, részünkről minden megtörtént, az kitűnik azon jelentésekből és iratváltásokból, amelyeket e tárgyban folytattunk, & amelyeket kronológia sorrendben az alábbiakban fogok szószerint közölni.

A fegyverszünetnek aláírt 3 példányát a végrehajtási utasításokkal együtt a sürgösségre való tékán tettél és a közlekedési viszonyok bizonytalansága folytán 3 *különböző úton küldtük meg a hadsereg főparancsnokságnak.*

Így *Schneller* ezredes nov. 4-én hajnalban indulva Svájcon ájfcette meg az utat. Akadálytalan átutazása érdekében a svájci követéséget radiogramm útján előzetesen megkerestük.

Ugyancsak november 4-én hajnalban utazott el a hadsereg főparancsnoksághoz Badenbe két futártisztünk, akiknek Trient—Insbruck, illetve Trienit—Villach volt az útirányuk.

* Lásd 17. oldal.

** Lásd 21. oldalt.

IV.

A bizottság ténykedése a fegyverszünet megkötése után a Villa Guistiban.

November 4-én délelőtt 10 óra 45 perckor a következő radiogramm érkezett:

„Az olasz hadseregfőparancsnokságnak

Weber gy. tábornok részére.

A magyar kormány *Weber gy.* tábornokot nem ismeri el a fegyverszüneti tárgyalások közös megbízottjaként, miután ő Fellegye elismerte Magyarország függetlenségét.

Csak a viszonyok súlya alatt és nehogy a maga okozta késleltetés a fegyverszüneti tárgyalások lezárását befolyásolja, adja beleegyezését a magyar kormány ahhoz, hogy *Weber gy.* tábornok Magyarország érdekeit is képviselje.

Úgy ez, valamint a radio útján továbbított többi távirat vétele nyugtázandó.

*Hadsereg főparancsnokság, a vezérkar főnöke
op. Utk. 2150. ss. AOK.*

Amennyiben a forradalom után Magyarország akkori politikai helyzete nem mutatott állandó jelleget, szükségtelennek bizonyult az olasz hadseregfőparancsnokságot e távirat tartalmáról értesíteni, nehogy a jelen kormánnyal kötött megegyezés a későbbi kormányokat is kötelezze.

November 4.-én délelőtt 10 órakor hadseregfőparancsnokságunk következő két radiogramját vesszük:

„Az olasz hadseregfőparancsnokság megkérendő, hogy a német csapatok elszállítására kiszabott határidőt hosszabítsa meg, vagy azt legalább is az első szállítmánytól számítsa.

Hadseregfőparancsnokság op. Utk. 2108. „

És továbbá:

„További tárgyalásoknál minden eszközzel oda kell hatni, hogy a német csapatoknak az olasz frontról és az egész osztrák-magyar területről való elszállítását 4 heti időtartamra hosszabítsák meg. A Balkánon és Romániában levő német csapatok részére hatá-

rozatlan időre, mivel legjobb akarattal sem állapítható meg a kiürítés keresztülvitelének időtartama.

Hadsereg főparancsnokság, op. titk. 2159. sz.”

E radiogrammok alapján november 4.-én déli 12 óra 30 perckor az olasz hadsereg főparancsnoksághoz a következő megkeresést intéztük:

„A cs. és kár. hadsereg főparancsnokságnak nov. 4.-én délelőtt 10 óra 30 perckor érkezett radiogramja útján utasítást kaptam, Nagyméltóságodat arra kéri, hogy a fegyverszüneti feltételek jegyzőkönyvének 5. pontjában megállapított határidőt, amely szerint a német csapatokat az olasz frontról és Ausztria-Magyarország területéről ki kell vonni, 4 hétre hosszabbítanák meg, vagy legalább is a 15 napban megállapított határidőt az első szállítmánytól számítsák.

Kivihetetlen nehézségeikbe ütközik Ausztria-Magyarországnak a német csapatokat a fegyverszünet megkötését követő 15 napon belül elszállítani, dacára a legnagyobb jóakaratnak, amennyiben a jelenleg bekövetkezett helyzet óriási szállítási nehézségeket okozott.

Megbízta avval is, hogy a balkáni fronton és a Romániában levő csapatok elszállításának határidejét korlátlan időre kérjem, mivel a legjobb akarat mellett sem állapítható meg az az időtartam, amelyen belül az elszállítás «technikailag keresztülvihető volna.

Weber, gy. tábornok.”

Az olasz hadsereg főparancsnokságnak az e tárgyban adott válasza alapján hadsereg főparancsnokságunkhoz november 4.-én délután 1 órakor a következő radiogramot intéztük:

„2108. és 2159. op. Utk. számokra való hivatkozással:

A német csapatok elvonulása határidejének meghosszabbításáig a fegyverszüneti tárgyalások lezárása előtt igyekeztem eszközölni. Ez irányú, valamint minden egyéb a feltételek megváltoztatására -törekvő tárgyalás úgy a lezárásnak megtörténte előtt, mint most, eredménytelen maradt, mivel (mint azt október 30-án már jelentettem) az olasz hadsereg főparancsnokság mint a szövetségesek hadatantjának megbízottja, a feltételeket illető minden tárgyaláson eleve visszautasított, s nekünk csakis a feltételek elfogadása, vagy visszautasítása fölötti döntés lehetőségét engedélyezte.

A hadseregparancsnokság utasításához mérten újbóli kísérletet tettem, az olasz főparancsnokság azonban ezt azzal az indoko-

lással utasította vissza, hogy a szerződést már aláírtuk. Az olasz hadseregfőparancsnokság egyúttal a következő szóbeli magyarázattal is szolgált: „Félreértések elkerülése végett figyelembe veendő, hogy azokat a német csapatokat, amelyek az ellenségeskedés megszüntetése utam még a kiüritendő területen, vagy Ausztria-Magyarországon tartózkodnak hadifoglyoknak, magát a tényt pedig a feltételek megsértésének fogjuk tekinteni.”

Weber gy. tábornok.”

Badoglio tábornok egyébként a tárgyalások alkalmával a németekről feltűnést keltő módon soha említést nem tett s csakis a szerződés lezárta után folytatott megbeszélésünk alkalmával jegyezte meg, hogy 15 nap múltán Németország ellen kezdik meg a hadműveleteket, amelyeket nem az entente meghagyásából, de saját kezdeményezéséből kifolyólag hajtanak végre.

November 4-én délelőtt 10 óra 45 perckor érkezett meg a hadseregfőparancsnokság következő radiogramja:

„Olasz hadseregfőparancsnokság

Weber gy. tábornok részére.

November 3-án 3 órakor délután expédát radiogramm* a hadseregfőparancsnoksághoz csak a fegyverszüneti feltételek elfogadása után érkezett meg.

Kérem tehát a harcok tovább folytatása ellen tiltakozni és a november 3-án közölt beleegyező nyilatkozat (op. titk. 2100**) után hadifogságba kerülteknek kiszabadítását kieszközölni.

*Osztr. -magyar hadsereg főparancsnokság,
a vezérkar főnöke*

op. Utk. 2107.”

E radiogram alapján azután ugyanaznap, vagyis november 4-én délután 2 óra 30 perckor az olasz főparancsnoksághoz a következő szó szerinti jegyzékét intéztük:

„A cs. és Mr. osztrák-magyar hadseregfőparancsnokság radio útján közölt 2107. op. titk. rendeletével nekem utasítást adott, hozzám a kir. olasz legfelsőbb hadvezetőség tudomására, hogy a cs. és kir. hadseregfőparancsnokság már okt. 31-én kijelentette, hogy a

* Lásd 32. oldal.

** Lásd 30. oldal.

fegyverszüneti feltételeket elfogadja. Erről november 3-án délután 3 órakor Nagyméltóságodat hivatalosan értesíteni szerencsém volt. A cs. és kir. hadsereg főparancsnokság tehát a feltételek 1. pontjára való hivatkozással azon a nézeten van, hogy az ellenségeskedések nem 24 óra elteltével, hanem haladéktalanul beszüntetendők volnának; amint ezt, maga is mindjárt elrendelte, s miről Nagy méltóságodat november 3-án délután 3 órakor tett közléssel értesítem. Ennek kiegészítése gyanánt Nagyméltóságodnak a november 3-án délután tartott ülés alkalmával a feltételek 1. pontja és sijaát főparancsnokságunknak az ellenségeskedés beszüntetésére vonatkozó rendelete alapján a 24 órás időtartamnak megváltoztatására tettem javaslatot, amelyet azonban Nagyméltóságod visszautasított.

A cs. és kir. hadsereg főparancsnokság a szövetségesek és társult hatalmak ellenségeskedésének folytatása ellen ezennel tiltakozik.

A eis. és kir. osztr.-magyar hadsereg főparancsnokság egyben kéri, hogy a szövetségesek és társult hatalmak mindazon cs. és kir. osztrák-magyar hadifoglyokat, amelyeket november 3-án délután 3 óra után ejtettek, szabadon bocsássák, mivel az ellenségeskedéseknek a jelzett időben véget kellett vetni.

Bátorkodom Nagyméltóságodnak ezt azon kérelemmel tudomására hozni, hogy a közöltek alapján tett intézkedéseit, vagy az intézkedések ellen szóló Okok közelebbi magyarázatát velem közölni szíveskedjék.

Weber gy. tábornok.”

Az olasz legfelsőbb hadvezetőségnek ezen átiratunkra adott válaszát még aznap vagyis november 4-én. este 8 órakor vettük kézhez s ez a következő volt:

„*Weber gy. tábornok*nak.

1. A szövetségesek és társult hatalmak, valamint Ausztria-Magyarország közötti fegyverszüneti tárgyalásokat az olasz királyi hadsereg főparancsnokságnak szabályszerűleg igazolt megbízottai és a cs. és kir. osztrák-magyar hadsereg főparancsnokságnak száibályszerűleg elismert megbízottai kezdték és folytatták.

Csakis e megbízottak által elfogadott és szabályszerűleg aláírt feltételek érvényesek. Minden idegen beavatkozás hatálytalan.

2. Azon megállapodás, hogy a szövetségesek és társult hatalmak, valamint Ausztria-Magyarország közötti hadműveletek minden fronton, úgy száraz földön, mint a tengeren és a levegőben a fegyverszünet bekövetkezte után 24 óra elteltével szűnnek meg, a

meghatalmazottak teljes egyetértésével a 24-ika és 3-ika közti éjjelen tartott ülés alkalmával jött létre. Ezen 24 óra arra volt szükséges, hogy ez alatt az összes ősapátok az összes frontokon, úgy a szárazföldön, mint a tengeren az ellenségeskedés megszüntetésére vonatkozó parancsot megkapják. Ezen érveket Nagyméltóságod az utolsó ülésen, midőn a cs. és kár. osztrák-magyar hadsereg főparancsnokság meghagyásából ezeket szóvá tette, szántén helyiben hagyta s a fegyverszüneti szerződést. aztán úgy Nagyméltóságod, mint az összes osztrák-magyar megbízottak! Szabályszerűleg alá is írták. Ezek folytán a szövetséges erők főparancsnokságának kiadott parancsai, s így az is, amely szerint az ellenségeskedés 3-án délután 4-kor szűnjék meg, a kölcsönös megegyezés alapján elfogadott feltételekkel teljesen összhangban vannak és e feltételek igazolják a parancsok jogos voltát.

A ma, november 4-én délután 3 óráig ejtett foglyokat tehát teljes jogossággal fogtuk el és így azokat vissza nem adhatjuk.

Dias.”

Hogy az olaszok mily leküzdhetetlen nehézségeiket támasztottak az ellenségeskedés megszüntetésére vonatkozó időpont tárgyalásánál, arról a hadsereg főparancsnokságnak e tárgyban előterjesztett alábbi jelentésünk beszél, mely egyébként kellőleg megvilágítja a bizottság súlyos helyzetét is s amelynek szövege szószerint a következő volt:

„A cs. és kir. hadsereg főparancsnokságnak

Baden.

Villa Guisti, 1918 november 6.

A fegyverszüneti szerződésnek megbeszélései a kir. olasz legfelsőbb hadvezetőség ismételt nyomatékos nyilatkozata alapján oly jelleggel bírtak, hogy minden a szerződés fölötti vita lehetetlenné volt téve, s csak azt választattuk, hogy a feltételeket elfogadjuk, vagy pedig visszautasítjuk. Csakis ezen álláspontunk elismerése alapján volt a személyes érintkezés a kir. olasz legfelsőbb hadvezetőséggel egyáltalán lehetséges.

Amikor a fegyverszüneti szerződéshez összeállított végrehajtási utasításokat megbeszéltük, a kir. olasz legfelsőbb hadvezetőség megbízottja megemlítette, hogy a szövetségesek és társult hatalmak haditanácsának Versaillesben kelt határozata folytán, a szerződés egyes pontjainak kivitelére vonatkozólag a kir. olasz leg-

felsőbb hadvezetőség hivatott és nincsen oly magasabb forum, amely mindkét félre érvénnyel bíró határozatot hozhatna. Eből az következik, hogy az esetben, ha a bizottság kijelenti, hogy nem ért egyet a szerződési, vagy a végrehajtási utasítás szövegével, az a szerződés létrejöttét akadályozta volna meg, amit az olasz bizottság vezetője ismételten nyomatékkal hangoztatott. Jellemzésül szolgáljon, hogy az olasz bizottság vezetője, Badoglio tábornok, a szerződés 1. pontjának egyoldalú magyarázata alkalmával, amelyet logikátlannak és jogtalannak tartottunk, bizottságunk: egy tagjának protestálása folytán keletkezett eszmecsere alapján az ellenségeskedésnek 24 óra múltára beszüntetésére kiadott parancsát visszavonta, aminek természetesen az volt a következménye, hogy tiltakozásunkat visszavonni kényszerültünk.

A bizottság így csak ellenajánlatokra szorítkozhatott, melyeknek elfogadása kizárólag az olasz bizottság tagjaitól függött.

A tárgyalások első napján az olasz bizottság vezetőjének az ellenségeskedés azonnali megszüntetésére tettem javaslatot, indokolván, hogy a megszállott olasz területnek kiürítésébe beleegyeztünk, azt elrendeltük s így minden további harc céltalan és már a humanizmus szempontjából is abba hagyandó lenne.

Az olasz legfelsőbb hadvezetőség megbízottja a felhozott indokokat, főleg azoknak humanitása szempontjából vitathatatlannak éa nemesnek tartja, azonban az ellenségeskedés beszüntetésének lehetősége a háború okozta érdekek folytán csak akkor válik lehetővé, ha a nekünk átnyújtott feltételekeit elfogadjuk.

November 2-án a végrehajtási utasítások, megbeszélésekor a 1. pontnak szövegezési alkalmával azon javaslatot tettem, hogy a feltételek aláírása után az ellenségeskedés nyerjen azonnal befejezést. Ezen javaslatomat az olasz bizottság visszautasította azzal, hogy az ellenségeskedés megszüntetésének az egész fronton és így a Balkánon is egyszerre kell bekövetkeznie is ezért, minthogy csapatai előnyomulásban vannak, a szerződés aláírása után legalább is 24 órai időtartamra van szükség, hogy a csapatok a ellenségeskedés megszüntetéséről idejében tudomást nyerhessenek. Javaslatomat, hogy ezen időtartam legalább az olasz harcvonalon 12 órában állapításuk meg, figyelembe nem vették.

Bizottságunk tehát kénytelen volt az olasz hadsereg főparancsnokság által megállapított 24 órai időtartamot elfogadni.

November 3-án délután 2 órakor Schneller ezredes, akit Trienthe küldöttem, hogy onnét a szerződés tervezetét Hughes út-

ján a hadseregfőparancsnokságnak jelentse és annak elfogadása vagy visszautasítása tekintetében döntést kérjen, a bizottság székelyére tért vissza és arról tett jelentést, hogy a hadseregfőparancsnokság a feltételek elfogadásába beleegyezett és november 2-ika és 8-ika közötti éjjelen az ellenségeskedések azonnali megszüntetését elrendelte. Az ugyanazonnap délután 3 órakor tartott megbeszélésen az olasz bizottság vezetőjének a feltételek elfogadásáról szóló hivatalos iratot átnyújtottam és egyben írásban közöltem, hogy a hadseregfőparancsnokság az ellenségeskedéseket megszüntette.

Élőszóval pedig azon kérelmet adtam elő, hogy miként nálunk is, az ellenségeskedés azonnali megszüntetését Olaszország is haladéktalanul rendelje el, amit azonban (hasonlóan, mint az előző napon, ugyancsak azon érveléssel utasítottak vissza, hogy a csapatok értesítése feltétlenül 24 órát igényel és ezen időpont az előző napi megbeszélésen egyetértőleg már megállapítást nyert.

A hadseregfőparancsnokságnak november 3-án délután 3 órakor jelentettem ezután a feltételek elfogadását, nemkülönb az, hogy Olaszország az ellenségeskedések megszüntetését csak 24 órával a feltételek elfogadása után, tehát november 4-én délután 3 órára rendelte el.

A hadseregfőparancsnokság ugyancsak elrendelte, hogy a JL olasz legfelsőbb hadvezetőségénél ezen időpont miatt tiltakozzam és azt avval indokoljam, hogy az 1. pont alapján az ellenségeskedés azonnal megszüntetendő volt és egyben arra is felkért, hogy a feltételek elfogadása után ejtett összes hadifoglyok visszaadása érdekében eljárják.

Ebben az irányban tett haladéktalan lépéseim azonban ismét eredménytelenek maradtak, mivel a kir. olasz legfelsőbb hadvezetőség továbbra is megmaradt álláspontja mellett, amelyet válaszában* is kifejezésre juttatott.

Weber gy. tábornok.”

Az olaszoknak különös érdekük volt, hogy az ellenségeskedést még akkor is folytassák, amikor mi már ellentállást nem fejtettünk ki, mert így könnyűszerrel annál tökéletesebbnek tűntethették fel szövetségeseik előtt azt a teljes győzelmet, amelynek hivatalos hadijelentéseikben kifejezést adtak s amelyeket érdekes voltuk miatt szószerint az alábbiakban közlök;

*Lásd 37. oldalt.

Kir. olasz hadseregfőparancsnokság.

1264. sz. hadi jelentés. — 1918 november 2, 12 óra.

„A Brenitától keletre az ellenséget tovább üldözzük. Az Asiá-gói fensíkon az ellenség a végsőkig ellenáll, hogy a hátrább álló töm/egeknek visszavonulásra időt adjon. Die a 6. hadsereg csapatai erélyes támadással bevetifcék az *Assat*, *Rotm* és *Roana* között kemény küzdelemben *kivívták a M. Cimonet*, *M. Lissert* és a Nos völgyben nyomulnak előre.

A 4. hadsereg elfoglalta a Fonzaso mélyedés északi magaslatait és a *Val Suganaban* oszlopokat ugrasztott széjjel; a régi határt tegnap este átléptük.

A 12. hadsereg alpinei osztagai, melyek a Piaven *Busche* környékén alkalmi szállítóeszközökkel átkeltek, a *Feltre* és *S. Giustina* közötti területein nyomulnak előre.

A 8. hadsereg csapatai, melyek a tegnapi nap folyamán a *S. Baldo* hágón és a *Fadaltó* mélyedésben erős csatákat nyertek meg, a Condevole völgyben nyomulnak felfelé, maguk mögött hagyták *Ponte-nelle-alpit* és *Longarone* felé menetelnek.

A síkságon öfensége a *turini* gróf vezénylete alatt lovas hadosztályok, — *Castello a'Avianonál*, *Roveredo in Pianonál*, *S. Martinonál* és *S. Quirininál* az ellenség makacs ellenállását legyözve, — elfoglaltuk *Pordenonet* és átléptük a *Cellinét* és a *Medunát*. A Savoyai 3. sz. lovasezred nagyszerű támadásával különösen kitüntette magát. Tovább délre, a 10. és 3. hadsereg az előnyomulást folytatva, kelet felé haladnak.

Az erélyes és bátor üldözésben különöseinen kitüntették magukat az egész 23. hadosztály, a tengerészezred és a 8. hadsereg 26-ik rohamcsoportja.

Az olasz és szövetséges repülőök, — a hadszíntér légürének teljes urai,— szünet nélkül folytatták bátor hadműveleteiket. Egy kormányozható léghajó éjszaka a *Val Sugana* vasúti állomásait bombázta.

Nem lehet megbecsülni a harcvonalban, vagy távolabb a front mögött, valamint az útszélen hagyott ágyúk tömegét; eddig kb. 1600-at számláltunk meg. Újabb 80.000 fogolyról érkezett jelentés. Saját, a hadifogságból megszabadított katonáink száma néhány ezret már meghalad.

Dias tábornok.”

Kir. olasz hadseregfőparancsnokság.

1268. &z. badijelentés, 1918 november 4, 12 óra.

„A háborút, Ausztria-Magyarország ellen, melyet őfelsége a király, legfelsőbb urunk magas vezetése alatt az olasz hadsereg — úgy számbam, minit felszerelésben kedvezőtlenebb helyzetben — 1915 május 24.-én megkezdett és rendíthetetlen bizalommal s kitartó bátorsággal megszakítás nélkül a legnagyobb lelkesedéssel 41 hónapig viselt, megnyertük. Az óriási csata, melyet október 24.-én kezdtünk meg, s melyben 51 olasz, 3 angol, 2 francia és 1 cseh-szlovák divízió és egy amerikai ezred harcolt 63 osztrák-magyar hadosztállyal szemben, be van fejezve.

A XXIX. *hadtestnek Trient* felé való villámgyors és erélyes előretörése, mely az ellenséges hadsereg visszavonulását *Trentobom* elvágta, elősegítve nyugaton a 7. hadsereg, keleten a 1., 6. és 4. hadsereg csapatai által, tegnap az ellenséges arcvonal tökéletes összeomlását pecsételte meg.

A *Brentától a Torreig* a 12., 8. és 10. hadsereg és lovashadosztályok ellenállhatatlan rohama mindjobban hátrakergeti a menekülő ellenséget. A síkságon ő királyi fensége az Aostai herceg nyomul gyorsan előre, az ő veretlen 3. hadserege élén, visszatérvén azon állásokba, melyeket ő már győzedelmtesen elfoglalt s soha el nem vesztett. Az osztrák-magyar hadsereg megsemmisült. Óriási veszteségeket szenvedett az első napok elkeseredett ellenállási harcaiban és azután is; elveszített rengeteg anyagot, majdnem összes raktárait és depóit; eddig kezeink között hagyott feb. 300.000 foglyot teljes vezérkarokkal és nem kevesebb, mint 5000 ágyút. A maradványai annak a hadseregnek, mely egyike volt a világ legkatalmasabbjainak, rendtelenségben és reménytelenül rohannak visszafelé azokon a völgyeken keresztül, melyeken olyan gögösen e magukat biztonságban vélve, szálltak le.

Diaz tábornok.”

A két jelentést összehasonlítva, rögtön szemünkbe ötlük, hogy az olaszok önhatalmú ellenségeskedése folytán az ejtett foglyok száma s a zsákmány mily ugrásszerű növekedést tüntetett fel. Ez a könnyen elért siker a hadseregfőparancsnokságnak némi elővigyázata mellett, mindenestre elkerülhető lehetett volna.

November 5-én délelőtt 9 óra 15 perckor hadseregfőparancsnokságunktól a következő radiogrammot kaptuk:

„Legfelsőbb olasz hadvezetőség

Weber gy. tábornok részére.

1. Eratente-ot meg kell kérni, hogy bolsevizmus miatt saját csapataink *Ukrainát* csak akkor üríthessék ki, ha őket entente-csapatok váltják fel.

2. Olasz legfelsőbb hadvezetőséget meg kell kérni, hogy a cs. és kir. hadseregfőparancsnoksággal a közvetlen Hugkes-összeköttetést lehetővé tegye.

3. Nálunk levő olasz hadifoglyok azonnali hazaszállítása kívánatos. Ezen célra kíséret és vasútikocsik szükségesek. Az olasz hadvezetőségnek ezirányú javaslatai ide jelentendők.

4. A tengeri feltételekre vonatkozóan az olasz legfelsőbb hadvezetőség értesítendő, hogy a hajóraj már egy hét előtt a jugoszláv államnak, a dunai hajóraj pedig a magyar államnak adattak át.

Az olasz hadvezetőség tehát az összes feltételek teljesítése végett ezekhez a kormányokhoz forduljon, amelyeket erről érte, eltettünk. Német tengeralattjáró naszád nincsen az osztrákok birtokában.

5. Megszállandó stratégiailag fontos pontok közlése igen kívánatos.

Hadseregfőparancsnokság
op. titk. 2116.”

Ezen radiogramm alapján november 5-én délelőtt 10 órakor értekezletet tartottunk Badoglio tábornokkal. Ezt megelőzőiég Weber gy. tábornok magánjelleű kenést intéz Badoglio tábornokhoz, melyben egy írásbeli nyilatkozatot kér, annak bizonyítására és elismerésére, hogy a bizottság a fegyverszüneti feltételek tárgyalásánál tulajdonkép szóhoz sem jutott és minden határozatnál egyedül az olasz álláspont jutott érvényre. Weber gy. tábornoknak ily nyilatkozatra azért lett volna szüksége, hogy így a hadseregfőparancsnokságnál igazolni tudja, úgy az ellenségeskedésnek olasz részről 24 órával való tovább folytatását, valamint a más alkalommal való tiltakozást, mely ellenfeleink merev álláspontján mindig és mindenkor megdőlt.

Badoglio tábornok azonban nem teljesítette ezt a kérelmet és általában kitért minden e tárgyra vonatkozó nyilatkozattól.

Nem vitatható, hogy a tárgyalások alkalmával mindég mi húztuk a rövidebbet. Ha valamely (határozatról volt szó, az olaszok mindenkor a reánk nézve kellemetlenebb mellett döntöttek.

Ha pedig valamely kétesnek látszó kérdés került szóba és mi nézeteinknek adtunk kifejezést, az olaszok azzal az érvvel, hogy itt nem ügyvédek, hanem katonák tárgyalnak, egyhamar meghozták a döntést., amely reájok nézve természetesen mindenkor a siker kihasználásában kristályosodott ki.

Weber gy. tábornok felemlítette, hogy csapataink máris megkapták az utasítást, hogy. a megszállott területeket a Wilson-féle pontozatok alapján kiürítsék. A megjegyzés az olasz bizottságra megfelelő hatást tett.

Hadseregfőparancsnokságunknak legutóbb említett radiogramja alapján Badoglio tábornokkal való tárgyalásaink mellett, egyben az olasz legfelsőbb hadvezetőséghez is intéztünk egy megkeresést, melyre a következő választ kaptuk:

„73. szám

Weber gy. tábornoknak..

Az 5-én kelt 58. számú átiratra válaszolva:

1. Azt a kérelmet, amely Ukrainának az osztrák-magyar csapatok által való kiürítésére vonatkozik a legfelsőbb szövetséges haditanácsnak tudomására hoztuk.

2. A cs. és kir. hadseregfőparancsnoksággal való távírdai összeköttetés létesítését elrendeltük.

3. Az olasz hadifoglyok, hazatérésére vonatkozólag a hadügyminisztériumnak határozatait annak idején közölni fogjuk.

4. A 4. pontban foglalt 'közlemény túlhaladja ennek a parancsnokságnak hatáskörét.

5. A szövetségesek által kiszemelt stratégia pontok megszállását aszerint, amint ily megszállások szükségesek lesznek — úgy mint az a mai napon kelt 14.802. sz. átirattal* történt — időnkint állapítjuk meg.

1918 november 5-én.

A. Diaz.”

Az olasz legfelsőbb hadvezetőség válaszában tartalmát a hadseregfőparancsnokságnak radio útján ezennel bejelentettük.

November 5-én az olasz hadseregfőparancsnokságtól a következő átiratot kaptuk:

* Trient-Brenner vasútvonal megszállása. Lásd 45. oldalt.

„Weber gy. tábornokának.

A rend fentartása végett egyes pontoknak megszállása.

Küldöm egy közleménynek másolatát, melyet ma reggel ad-taink át csapatainknak a Lagarina völgyben.

A kérelemnek megfelelően az Etsth völgyben működő csapa-taink megszállják a vasútvonalat *Trienttől* a *Brennerig* és külö-nítményeket küldenek ki *Nanders*, *Landeck*, *Innsbruck*, *Süléin* s a közbeeső vasúti gócpontokra.

1918 nov. 5.-én. — 14.802/9. szám.

Badoglio.”

„Melléklet.

As entente csapatok parancsnokságának

Trient.

A 21-ik osztrák (hadtest útján a következőket közlöm:

Trient, *Bösen* és a *Brenner* vasúti építményeinek, valamint a most helyenkint megszakított vasúti vonalak és a még meglévő raktáraknak védelmére, továbbá az osztrák-magyar csapatok na-ponkint nagyobb mérvű oltó szakadatlan fosztogatásának és rombolásainak megakadályozására kéri a 11. hadseregp arancsnok-ság, hogy az ententeosapatok haladéktalanul szállják meg a *Trient—Brenner* vasútvonalat, valamint a *Franzensfeste—Bruneck* közötti zónát.

A csapatok élelmezése azonban nem biztosítható, mivel a fosztogatók majd minden raktárt kiraboltak.

A 11. hadsereg parancsnoksága a Bozen melletti Griesben marad.

A 11. hadsereg parancsnoksága.

3780/11. op. szám.

Látta 21. hadtest! A 11. hadsereg aláírásának hitelességéért

báró *Genau.*”

Az olasz legfelsőbb hadvezetőségnek ezen átiratára a követ-kező választ adtuk:

Nagy méltóságodnak 14802/9. számú átiratára van szeren-csém közölni, hogy a cs. és kir. osztrák-magyar hadseregfőparancs-ságot ennek tartalmáról haladéktalanul (tájékoztatom.

Mint hogy azonban *Innsbruck* és *Landeck* ezidőszertinti helyze-téről tájékozva nem vagyok, méltóztassék ennek a két helységnek

megszállásától a cs. és kár. hadsereg főparancsnokság válaszáig beérkeztéig elállani, mivel a jelen viszonyok között ezek a rendszabályok esetleg oly súlyos jellegű forradalmi mozgalmakat válthatnának ki, amelyek ismét emberélet feláldozását eredményezhetnék.

Weber gy. tábornok.”

A hadsereg főparancsnokságnak radio útján jelentettük be az olaszok által közölt s a 11. saját hadsereg kérelmén alapuló szándékukat, nemkülönb az olaszokhoz intézett abbéli kérelmünket, hogy *Innsbruck* és *Landeck* megszállásának terve a hadsereg főparancsnokság ezirányú válaszáig elejtessék.

Az olasz legfelsőbb hadvezetőség átiratunkra ugyancsak november 5-én a következő választ adta:

„*Weber gy.* (tábornoknak).

F. hó 5-én kelt 60. számra válaszolva:

1. A közölt stratégia pontok megszállását elháríthatatlan követelmények kívánják.

2. A parancsok, amelyeket e művelettel megbízott csapatainknak kiadtunk, olyanok, hogy megszállásunk: folytán forradalmi nyugtalanság fellépését nem tételezzük fel.

Diaz”

Az olasz legfelsőbb hadvezetőség átiratának tartalmát a saját hadsereg főparancsnokságnak radio útján azonnal szintén jelentettük.

November 5-én délután 4 órakor a hadsereg főparancsnokságunktól a következő radiogrammm érkezett:

„Az olasz legfelsőbb hadvezetőségnek

Weber gy. tábornok részére.

A vasút helyzete Franzensfisténél és a majd egy millió embernek a Brenneren át való visszaözönlése megghiúsítja az osztrák-magyar hadsereg főparancsnokságnak azt a szándékát, hogy a Franzensfistétől délre levő osztrák-magyar csapatoknak élelmet szállítson. Franzensfistétől délre az összes raktárak már üresek.

Diaz tábornokot sürgősen meg kell kérdezni, hogy a Brennertől délre levő csapatok élelmezését a szövetségesek elvállalják-e, mivel százezreknek élete forog különben veszélyben.

Az elszámolást Ausztria-Magyarország a szállító szövetségeseikkel elintézné.

Hadsereg főparancsnokság
op. titk. 2/18. sz.

Az olasz legfelsőbb hadvezetőségihez az e tárgyiban haladéktalanul intézett átiratunkra az alábbi választ kaptuk, amelynek tartalmáról nem késtünk hadsereg főparancsnokságunknak azonnal jelentést tenni.

„*Weber gy.* tábornoknak.

59. az. iratára válaszolva, hadsereg főparancsnokság közli, hogy felebaráti elvei alapján, amely magatartását mindenkor jellemezte, készséggel adja beleegyezését, hogy a *Brennertől* délre levő csapatok élelmezéséről a lehetőség határai között gondoskodik.

1918 november 5-én.

Diaz.”

November 5.-én eiste 7 órakor Trimmel tábornok, aki a bellunoi csoportnál volt az 55. hadosztály parancsnoka, egy századosi és egy hadnagy kíséretében váratlanul a Villa Gruistiba érkezik és a legszomorúbb színben tünteti fel a Dráva völgye felé igyekvő hadaenegednik helyzetét, melyek az előttük: haladó zendülő csapatok okozta pusztítás folytán a legborzalmasabb éhségben sínylődnék.

Trimmel tábornok, aki mint parlamentair nagyrészt gyalog tette meg az utat Paduába is aki az olasz katonaság és lakosság fenyegető hangulata folytán útközben a legnagyobb kellemetlenségeknek volt íkítéve, csapatai részére élelmi segítségért fordult az olasz legfelsőbb hadvezetőséghez, amelyhez mi ezúttal a következő átiratot intéztük:

„*A kir. olasz legfelsőbb hadvezetőségnek.*

fogadja kérem Nagyméltóságod mélyen érzett köszönetemet ember hó 5-én kelt 75. számú iratáért, amelyben Nagyméltóságod készségét fejezi ki, hogy a Dél-Tirolban levő és nélkülözésben sínylő osztrák-magyar csapatok élelmezéséről gondoskodni hajlandó.

Trimmel cs. és kir. tábornok, az 55. hadosztály parancsnoka ideérkezte folytán sajnos újból szükségessé vált, hogy Nagyméltóságodat felebaráti alapon újból támogatásra és segítségre kérjem fel.

A Belluno csoportnak a Cordevole völgyben és Cortina d'Ára-
dozzon át visszavonuló csapatai előre nem látott események foly-
ván a Pustervölgyben valóságos katastrofális élelmi helyzetbe ju-
:ottak.

Kérem tehát, hogy 30,000 ember részére lehetőleg 7-éig, több-
iapi élelmet küldjenek; Branieckbe és Toblachba, amiről a délről oda-
érkező és ott átvonuló osztrák-magyar csapatokat értesítenők.

1918 november 5.-én este 9 óra 30 perckor.

Weber gy. tábornok.”

Saját hadseregfőparancsnokságunknak ezt az alábbi két radio-
grammban jelentettük be:

„Igen sürgős

Hadsereg főparancsnokság

Baden via Radio Pola.

1918 november 5-én, 10 óraker délután.

A parlamentairkjént ideérkezett Trimmel tábornok, az 55.
hadosztály parancsnokának jelenítése szerint cirka 5000 főnyi zen-
dülő csapat a Dráva völgyben rabolva és fosztogatva húzódik
vissza. Ezek ma előreláthatólag Lienzig juthattak.

Kérem *Villachba*, valamint a Dráva és Grall völgyekbe erősebb
különítményeket kiküldeni, amelyek ezeket a fosztogatókat kímélet-
lenül lefegyverezzék és elszállíthatóságuk idejéig internálják.

Az olasz legfelsőbb hadvezetőséghez egyben azon kérelmet in-
téztem, hogy Toblachba és Bruneckbe november 7-ig 30,000 ember
■észére többnapos élelmet küldjön, hogy az Ampezzon át s a Corde-
role völgyben menetelő csapatok ott élelmikészletet találjanak.

Weber gy. tábornok.”

Hadseregfőparancsnokságnak

Baden, Radio via Pola.

1918 november 6-án 9 óraker délelött.

Trimmel tábornok által jelientett 5000 fosztogató politikailag
ellazított ezredekhez tartozik^ ezák között 6. T. E. és B. 44,
amelyeknek a mögöttes országrészbe való visszaszállítást állítólag
megígérték. Ezek az arcvonalból önként távoztak el, fel vannak
fegyverezve és most fosztogatva, rabolva és mindent felgyújtva hú-
zódnak a Dráva völgyben lefelé. Ezek a beérkező élelmivonatokat
kirabolnák s így a Toblach és Bruneckinél levő csapatok élelmiszere-

pótlás nélkül maradnának és a ősapátok, melyek csak 7-ig vannak, élelemmel ellátva, katastrofális helyzetbe jutnak. Kérdés, hogy vajjon az olasz legfelsőbb hadvezetőség a kért élelmikészletet november 7-ig Toblachba eljuttathatja-e s ezért a szállításnak feltétlenül a Dráva völgyén át is meg kell történnie. A zendülők ellen, akik tisztjeiket túsók gyanánt magukkal cipelik, haladéktalanul a legldroetleiebbül -kellene fellépni. Ezekihe» egyébként más elemek is csatlakoznak s így az összes lakosságra nézve nagy veszélyt jelentenek és az ország rendjét fölboríthatják.

Villachnak, a Villach-Toblachi vasútvonalnak és a Dráva-völgy felvételező -helyeinek haladéktalan erős megszállása feltétlenül szükségesnek mutatkozik. Hasonló helyzeteik lesznek Észak-Tirolban és Istriában is.

Weber gy. tábornok.”

November 6.-án az olasz legfelsőbb hadvezetőségtől két átiratot kaptunk, amelyek szószerint a következők:

„*Weber gy. tábornoknak.*

Az osztrák-magyar csapatok élelmi segítségére irányuló kérdés tárgyában, kérem az osztrák-magyar hadsereg-főparancsnoksággal közölni, hogy ezen csapatok részére az élelmiszállítást minden eszközzel megkikéreltük. Igen megnehezítik ezt azonban az összes völgyek mentén levő útmegszakítások, amelyeket az osztrák-magyar csapatok maguk végeztek s amelyek a kocsik és autók átvonulását igen gátolják.

1918. november 6.-án. — 14,834. szám.

Diaz“

„*Weber gy. tábornoknak.*

Kérelmére válaszolva, értesítem Nagy méltóságodat, hogy a lehetőségnek határim, belül a Pusterthal-ban visszamenő osztrák-magyar csapatok élelmezéséről is gondoskodni fogunk.

Diaz.”

Az olasz legfelsőbb hadvezetőség értesítései alapján a hadsereg-főparancsnokságnak radiogramm útján terjesztettük elő az élelmezés tárgyában jelentésünket.

Hogy az olasz hadsereg-főparancsnokságnak tárgyalásaink alkalmával tanúsított visszautasító merevsége után, mely kínos volt reánk nézve az élelmezési segítség kérése, az bővebb magyarázatra nem szorul.

Paduából való elutazásunkat november 6-ra terveztük, Badoglio tábornok azonban az olasz hadifoglyok hazaszállítása ügyében még egy megbeszélést óhajtott tartani. A megbeszélést 7-re tűztük ki és így elutazásunkat egy nappal elhalasztottuk.

November 6-án búcsúztunk el Badoglio tábornoktól is, aki az olasz király kíséretében Trienitbe utazott el.

Ugyancsak délelőtt 9 órakor hadseregfőparancsnakságunktól a következő radiogrammot kaptuk:

Olasz legfelsőbb hadvezetőség

Weber gy. tábornok részére.

A délszláv állam a hajóközlekedés megszűnte folytán nem képes a Boiszniában, Dalmáciában és Hercegovinában levő csapatokat élelmezni. Ententet fel kell kérni, hogy 200.000 ember részére szükséges élelmiszereket, későbbi fizettség ellenében Cattaroba szállíttasson..

Távirat nyugtázandó.

*Osztr.-magy. hadsereg főparancsnokság.
2129/ op. tátk. szám.”*

A hadseregfőparancsnokságnak ezen radio rendelete alapján az olasz legfelsőbb hadvezetőséghez intézett átiratunkra, az utóbbi-tól a következő választ kaptuk:

„Weber gy. tábornoknak.

Előre kell bocsátanom, hogy ezen parancsnokság még nem kapott értesítést a kormányától, hogy az a jugoszláv államot elismerte volna.

Egy Versaillesben hozott határozat alapján a lakosság maga tartozik szükségleteit az ententenaik bejelenteni, amely aztán a lehetőség határain belül szükséges intézkedéseit megteszi.

1918 november 6-án — 14851. szám.

Scipione.”

Az olasz legfelsőbb hadvezetőséghez erre a következő jegyzéket intéztük:

„F. hó 6-án kelt 14851 számú átiratára válaszolva, van szerencsém közölni, hogy 200.000 embernek élelemmel való segítését Cattaroba, nem a jugoszláv állam, hanem a cs. és kir. osztrák-magyar hadseregfőparancsnokság kéri. A jugoszláv állam ugyanis a

hadseregfőparancsnokság élelmi szükségleteit nem tudja fedezni, a hadseregfőparancsnokság pedig, mintán a hajózás a fegyverszüneti, szerződés értelmében megszűnt, az amúgy is túlterhelt vasúton képtelen készleteit Cattaróba lejuttatni. Kérvényező tehát nem a jugoszláv állam, hanem a cs. és Mr. osztrák-magyar hadseregfőparancsnokság.

Az élelmikisegítés nem a polgári lakosság, hanem az osztrák-magyar hadsereg egy részének szükséges.

Ismételten is kérem tehát szíves közlését, hogy vájjon a 200.000 ember élelmiszükséglete a továbbiakig is, későbbi fizettség ellenében, Cattaróba szállítható-e.

Weber gy. tábornok.”

November 7-én délelőtt 10 órakor az olasz legfelsőbb hadvezetőségnek következő átíratát kaptuk:

„*Weber gy. tábornoknak.*

A legfelsőbb hadvezetőséghez jelentés érkezett, hogy Haidensehaftól visszannenő 2 osztrák-magyar hadtest az egész anyagot és összes fegyvereit magával viszi és vonakodik a fegyverszüneti szerződés pontjait betartani azzal az indokollással, hogy azokat nem ismeri.

Konfliktusnak elkerülése végett kérem az osztrák-magyar hadseregfőparancsnofcságát azonnali intézkedések megtételére felszólítani.

1918 november 7-én, — 14868. szám.

Távollétben: *Scipioni.*”

Hadseregfőparancsnokságunknak az átírat tartalmát radio útján haladéktalanul bejelentettük, s ennek megtörténtét az olasz legfelsőbb hadvezetőséggel szintén közöltük,

November 7-én délelőtt és délután 2—2 órai tárgyalást folytattunk az olasz hadifogyók hazaszállítása tárgyában az olasz hadügyminisztérium két kiküldöttével (egy ezredes és egy alezredes) amely alapon létrejött megállapodásunk a hadseregfőparancsnokságunkhoz intézett következő jelentésünkből tűnik ki:

„Hadsereg főparancsnokság

Baden, via Radio Pola.

2116 op. titkos rendeletének 3. pontjára,*

Ma megegyezés jött létre az olasz hadügyminisztérium megbizottaival, az; olasz hadifoglyok, internáltak és a részünkről kiűritendő terület menekült lakosságának hazaszállítása tárgyában.

A fontosabb határozatok a következők: A kiűritendő területen levő hadifoglyok stb. az ellenségeskedések megszüntetése után az első 15 napon belül az olasz katonai hatóságoknak adandók át. Ezen területen kívül levő hadifoglyokat stb. az osztrák-magyar katonai hatóságok csak november 20-ika után indítják útnak, következő irányban: (azonban naponta nem több mint 20.000 embert),

a) Azokat, akik a salzburgi délkörtől keletre vannak, *Tarvis, Santa Lucia, Opicina* és *Fiume* vasúti végpontokon keresztül.

b) Azokat, akik a salzburgi délkörtől nyugatra vannak, Svájc-on, (az Olaszország és Svájc közti egyezmény alapján) Vagy Dél-tirolon át.

c) A BHD-ben lévőket pedig Sebenicon és Cattarón át,

A szállítás vasúton történik. Gyalog menetben csak azokat a hadifogly csapatokat indíthatják útnak, amelyek a kiűritési vonaltól nincsenek 60 kinnél távolabb. Ezeket az előbb említett vasúti végpontokhoz, vagy Podbrdo, Idráa és Adelsberg út csomó pontokhoz kell irányítani.

A katonai foglyok elszállítása kizárólag csak az említett pontokra történjék. Az említett pontokra való beérkezésig, az élelemlről és orvosi szolgálat ellátásáról az osztrák-magyar katonai hatóságok gondoskodnak.

Az olasz hatóságok a kiért élelmezési segílyt az üres foglyovonatokon, vagy hajók útján szállítják. Mozdonyokat és vasúti kocsikat Olaszország kiségitésre nem adhat. A hadifoglyszállítmányokat lehetőleg hadifogly tiszték kísérik.

Ha a hadifogly-táborok már feloszló félben volnának, az esetben az osztrák-magyar hatóságok hirdetmények útján, vagy más megfelelő módon tudassák a határ felé igyekvő hadifoglyokkal azokat a helyeket, ahol gyülekezniük kell s ahol az olasz hatóságok fogadásukra és élelmezésükre előkészületeket tettek. Ezek a helyek: *Brenner, Sulin, Tarvis, Tolmein, Kirchkeim, Idria, Adelsberg,*

* Lásd 43. oldalt.

Fiume és Sebenico, valamint a svájci határ több pontja, melyeket Svájccal való tárgyalás után később állapítanak meg.

Az általunk kiürítendő területről az internáltak és menekültek mind azon vasútvonalakon és utakon küldhetők vissza, melyek a kiürítési határvonalat Reschenscheideck és Fiume között szelik.

Weber, gy. tábornok.”

November 7-én a hadseregfőparancsnokságtól a következő két radiogrammot kaptuk, amelyeknek tartalmát az olasz legfelsőbb hadvezetőséggel haladéktalanul közöltük:

1. „*Olasz legfelsőbb hadvezetőség*

Weber, gy. tábornok részére.

Adelsberg, Loitsch és *Tarvisra* olasz bizottságok érkeztek, amelyek a csapatoknak kézilőfegyvereit elveszik. Ezen eljárás a szerződéssel ellentétben áll s így a visszahívásuk követelendő.

Osztr. -magyar hadsereg főparancsnokság
2133 op. titk.”

és 2. *Olasz legfelsőbb hadvezetőség*

Weber, gy. tábornok részére.

Tüzérananyag *Görz, Triest* és *Tolmeinban* való átadása nem lehetséges, későbbi megállapodás szerint *Heidenschaft* és *Adelsbergben* fog megtörténni.

Osztr.-magyar hadsereg főparancsnokság
2135. op. titk.”

V.

A bizottság elutazása Páduából. Páduai tartózkodásunk jellemzése.

November 7-én 6 óra 48 perckor délután utaztunk el vasúton *Páduából*.

Eleintén úgy volt, hogy autókon tesszük meg az utat a svájci határig, de később az olaszok említette autóhiány ürügye folytán a vasúti út mellett döntöttünk.

Mintán a Villa Guistiból autón a cca ½ órai távolságra levő páduai vasúti állomásra érkeztünk, ott a néző közönséget elkerülendő, az állomásfőnöknek szobájában vártuk meg a velencei vonat befutását s azután a rendelkezésünkre bocsátott külön I. oszt. wagonban 2 carabinieri tiszt és 5 ember fedezet alatt tettük meg az utat Milánon át Chiascoig, ahová november 8-án hajnalban érkeztünk. Svájci tisztek kíséretében folytattuk utunkat aznap Raperswilig, ahol az éjszakát töltöttük. (A svájciak Zürichet jelölték volt ki ugyan éjjeli szállásul, de ott épen munkászavargások voltak s azért kellett az, éjszakát Raperswilben tölteni.)

November 9-én 6 óra 26 perckor reggel indultunk el Raperswilből s Innsbruck—Salzburgon át november 11-én d. u. 2 órakerkeztünk Bécsbe, ahol 12-én jelentkeztünk a Badenből időközben a Majestic hotel iI. emeletére .költözött hadsereg főparancsnokságnál, s átadtuk a fegyverszünetre vonatkozó összes iratokat, valamint a fegyverszüneti, bizottság működéséről szóló jelentésünket, (lásd 2-ik melléklet.).

Rövid meghallgatás után elbocsátottak bennünket.

Mindezideig a fegyverszüneti tárgyalások száraz tényeinek kronologikus, pontos leírására szorítkoztam, amelyeket a történetek alapján a leghívebben! adtam elő.

Szová kívánom még tenni ezúttal a páduai tartózkodás egyéb részleteit és megfigyeléseimet is.

Mint általános hiedelem forog most nálunk közszájon, hogy abban az esetben, ha frontunk még csak néhány napig kitart, a bomlás az olaszoknál következett volna be.

Lehetséges, hogy ennek a feltevésnek talán előttem ismeretlen mélyebb okai vannak, a látottakból közvetlenül merített meggyőződésem azonban ellent mond ennek a képzelődésnek.

Az entente s így az olasz nem fegyverrel vívta ki a sikert, a győzelem babérait nem a fronton álló katonái érdemelték ki, hanem azon igen tervszerű s nagyon alapos propagandája, amely az itthoni destrukcióval szövetkezve megmértelyezte a mögöttes országrészeket s melynek szálai azután hátulról az országból a legkülső frontra is kinyúltak. Hogy az olasz ezen összefüggő hálózat útján aztán a legpontosabban lehetett tájékozva helyzetünkről, az kétséget nem szenvedhet. Károlyi Mihály grófnak és társainak akkoriban elhangzott bomlasztó hatású képviselőházi beszédeit az olaszok ezrével ledobott röpcédulákon, még az újságok megérkezése előtt közölték velünk a fronton s bár az elérendő hatás

szempontjából megfelelőleg kiszínezett, bombasztikus szavakkal ecsetelték ínségünket, nélkülözésünkét, azok kétségtelenül mégis arról tettek tanúságot, hogy helyzetünket mennyire ismerik.

Nyilvánvaló tehát, hogy az olaszok e nálunk uralkodó viszonyokról igen jól voltak tájékozva, s ily körülmények között tudhatták azt is, hogy már csak várniok kell, míg a megérett gyümölcs az ölükbe hull. Be egyébként sem hiszem, hogy a bomlás az olaszoknál olyannyira előrehaladott lett volna, hogy ennek mihamarább egy összeomlás lehetett volna a következménye. Lefüggönyözött autónk hézagjain sok minden ötlött szemünkbe, de még a Villa Guisitiban való hermetikus internálásunk sem gátolta meg azt, hogy az olasz helyzetről oly részlet-információkat szerezzünk, amelyek az általános inpresisiókra is alapot szolgáltathattak.

Már midőn Serravallenál az olasz vonalat átléptük, a mi helyzetünköt oly szemlátomást elütő más szituáció tárult elénk, hogy az volt a benyomásunk, mintha egy más világba értünk volna.

Pár lépéssel az olasz vonal mögött pompás autókba szállunk s a legkiválóbb úton haladunk tovább Páduába, ahol már a front-hoz legközelebb eső részén is útkaparók gondoskodnak az út fentartásáról. Az embereik akikkel útközben találkozunk piros-pozsgások, lerí róluk a jókedv, hófehér kenyeret esznek, helyel-közel énekelnek. A felszerelés elsőrangú, a lovak kövérek, jól tápláltak. Autók, motocyklik, motorágyúk sűrű tömegben közlekedve teljesen ellepik az utakat.

Ily jó ellátás, bőség, mind kétségtelen bizonyítékul szolgált arra, hogy a csapatok erkölcsi ereje sem lehetett bomlófélben!

Az útmemti helységeekben a nélkülözésnek szintén semmi nyomát nem észleltük! A boltok kirakatai tömve voltak cipőkkel, ipari és szükségleti cikkekkel, s legfeljebb az élelmi üzletek előtt látni egy-két ácsorgó embert, akik azonban bizonyára szintén csak a napi-események megbeszélésére verődhetnek ott össze.

Némileg érezhető volt a szénhiány, mely a villanyvilágítás és vízszolgáltatásnak korlátozásában, valamint a "vasúti forgalom csökkentésében volt észrevehető.

A .szociáldemokratákkal volt ugyan az olaszoknak is bajuk. A hangulaitra azonban jellemző volt, hogy amikor Páduában, a vasúti állomáson elutazásunkra várakoztunk, halk taps volt hallható; érdeklődésünkre közölték velünk, hogy az olasz király tért vissza trienti útjáról. Mindenesetre különösnek találtuk, hogy a

hosszú háború győzelmes befejezése után, az olaszok királyukat oly könnyen ünneplik.

Mindezek ellenére is kételkedem, hogy az olaszok oly közel jártak volna az összeomláshoz, mint azt nálunk akkoriban feltűntetik.

A magánérintkezésben az olaszok velünk szemben igen előzékenyen és udvariasan viselkedtek. A lehetőség korlátain belül, minden óhajukat- készségesen teljesítették. így lehetővé tették a parkban való szabad sétáinkat, elláttak bennünket újságokkal, Rovereto és Trient eleste után csapatjaiknak telefon útján parancsot adtak, hogy podgyászainkat őrizetbe vegyék; ellátásunkról a lehető legkiválóbban gondoskodtak; a fehérmű s toilette szükségleteink kiegészítésére szükséges cikkeket a páduai tisztí egyenruházati intézetből kaptuk; s a bennünket kiszolgáló pincérek felügyelőjének, a casa maestronak utasítást adtak, hogy óhajainknak a legmesszebbmenő készséggel tegyen eleget.

Az érintkezési módor udvarias voltának azonban, éppen ellenkezőjét tanúsították az olaszok a hivatalos érintkezésnél: Rideg, visszautasító s a győző teljes dőlyföltől áthatott fölény jellemezte magatartásukat, amelyet leírásom keretén belül is megfelelően ecseteltem.'

Weber gy. tábornok nem beszél olaszul s így a tolmács szerepét báró Seiller alezredes töltötte be, aki Weber gy. tábornok, sima modorában előadott ellenészrevételeit még előzékenyebb, udvariasabb formában juttatta kifejezésre. Bár a bizottság többi tagjai inkább csak a nagyobszerű elhatározásuknál szólnak fel vagy lettek megjegyzést, annál sangvinistikusabb magatartást tanúsított *Zvierhowski* korvettkapitány, aki majd minden európai nyelvet s így az olaszt is teljesen tökéletesen beszéli és nézeteit állandóan igen határozott formában juttatta kifejezésre. Az olaszoknak *Zwierkowski* közbeszólásai legkevésbé sem voltak ínyükre s azokat éles kritika, tárgyává tették, sőt így a tárgyalásunkon részt vett olasz tengerészkapitány gúnyosan meg is jegyezte, hogy ha alárendeltje lenne, azonnal nyugdíjaztatná. Sajnos, azonban még *Zwierkowski* érveléseinek borsos özöne sem tudott az olaszok makacs álláspontjával szemben érvényesülni.

A villa bejáratánál s a parkban állandóan carabinierik őrködtek s bár az volt a színezete, hogy .személyi biztonságunkról gondoskodnak, mégis amikor november 1.-én Schneller ezredes kíséretében

Rugger a százados is útnak indult, nehézséget támasztottak, mondván, hogy nekik csak egy úr (távozását jelezték).

Az őrségen álló carabinieri első időben teljesen negligáltak bennünket s csak miután a villa parkjának egy külön épületében elhelyezett carabinieri tisztnek említettük, hogy nem vagyunk hadifoglyok, hanem acreditedált exponensek, adta meg az őrség a bennünket megillető tisztelgést.

Az olasz sajtó természetesen az olaszok győzelmével volt tele s a világháború győzelmét egyedül az olasz fegyverek sikerének tulajdonította. A lapok sokat írtak a félszabadult részek száralmas, siralmas helyzetéről. Erős szidalmakkal halmozták el a németeket s valódi ellenségeiket, az osztrákokat, de sokkal nagyobb dühvel támadták a magyarokat, akiket valódi vandáloknak tüntettek fel.

VI.

Megérkezésem Budapestre. — Az itthoni helyzet. — A belgrádi katonai egyezmény.

Bécsből november 14.-én este hajón érkeztem meg Budapestre. Budapest zászló díszben pompázott. Nem tudtam, hogy minek tulajdonítsam ezt a nagy örömujjongását? A fegyverszünet lezárásakor osztrák társaimmal szemben mindenestre megelégedett öröm vett rajtam erőt, mert hiszen Austria megcsönkítése mellett, Magyarország területi épsége biztosítva volt. De már útközben az újságokból értesültem arról az érthetetlen és indokolatlan kirándulásról, amelyet Károlyi annak ellenére, hogy a hadsereg főparancsnokság a Páduából küldött radiogrammjainkról a magyar kormányt állandóan a legpontosabban informálta, Belgrádba tervezett.

Budapest fellobogózását tehát legkevesébbé sem találtam időszerűnek és rögtön sejtettem, hogy itt az országot félrevezetik és a nemzetet becsapják.

Ezen meggyőződéseim mindjobban megérelődött bennem, midőn a hivatalos fórumok elzárkóztak előlem s a nekik kellemetlen páduai fegyverszünetről mit sem akartak hallani.

Nagy nehézségek árán jutottam az akkori hadügy miniszterhez, Barth a Albert alezredeshez s bár ő felháborodással vett tudomál a fegyverszüneti pontozatoknak őt igen meglepő tartalmáról és az utasítása alapján minden részletre kiterjedő jelentésemet nagy érdekléssel karolta fel, az összkormány céltudatos gonoszságán

alapuló fajt accomplit megváltoztatni azonban ő sem tudta. November 15.-én kötötték meg a sorsunkat megpecsételő belgrádi katonai egyezményt, amelynek Károlyiak által oly gondosan elhallgatott alanti szöszerinti szövege a páduai fegyverszüneti szerződés határozataival összehasonlítva, kellőképpen feltárja és dokumentálja Károlynak és elvetemült társainak égbekiáltó bűntényét, amelyet nemzetünkkel szemben elkövettek.

A szövetséges hadseregek főparancsnoksága.

Nagyvezérkir.

KATONAI EGYEZMÉNY.

a szövetségesek és Ausztria-Magyarország között megállapított fegyverszüneti feltételeknek Magyarországra való alkalmazása tárgyában.

I. A magyar kormány összes csapatait északra vonja vissza attól a vonaltól, melyet a Nagy-Szamos felső folyása, Beszterce, Maros falu, a Maros folyónak a Tiszába való torkolata, Szabadka, Baja, Pécs, amely helyeket magyar csapatok nem tarthatnak megszállva s a Dráva folyása alkot addig, ahol ez a folyó a -szlávónhorvát határral összeesik. A kiürítés 8 napon belül befejezendő.

A szövetségesek teljes hatalommal szállják meg a kiürített területet a szövetséges hadseregek főparancsnoka által megállapított módon. A polgári igazgatás a jelenlegi kormány kezében marad.

A kiürített zónában egyedül a rend fentartására elengedhetetlenül szükséges rendőrségi és csendőrségi csapatok maradhatnak meg, valamint azok a csapatok, amelyek a vasúti vonalak biztonságát vannak hivatva szolgálni.

I. A magyar hadsereg leszerelése szárazon és vízen, kivéve 6 gyalog- és 2 lovashadosztályt, melyek feladata a rend fenntartása, valamint az I. szakaszban említett és rendőri szolgálatot végző fegyveres erőket.

II. A szövetségesek megszállási joga minden hadászati szempontból fontos pontra és helységekre vonatkozólag. Ezek állandó kijelölésének joga a, szövetséges hadseregek főparancsnokát illeti meg.

Átvonulási és tartózkodási jog a szövetséges csapatok számára Magyarország egész területére kiterjedőleg. Állandó használati jog a szövetségesek katonai szükségletének kielégítésére minden, akár közúti, akár vasúti, akár hajózási forgalmi eszköz tekintetében,

legyen ez akár az állam, akár egyes állampolgárok tulajdona. Ugyanez áll az igás és iaálhás állatokra is.

IV. A megszállott terület rendes forgalmának ellátására szolgáló vasúti személyzet és forgalmi eszközök helyükön maradnak. Ezenkívül 2000 waggonból és 100 lokomotívból (rendes nyomtáv), továbbá 600 waggonból és 50 lokomotívból (keskeny nyomtáv) álló tartalék egy hónapon belül a főparancsnok rendelkezésére bocsátandó, egyrészt a szövetséges csapatok szükségleteinek kielégítése végett, másrészt a szerb közlekedési eszközökben a háború folytán okozott hiány pótlására. Az itt említett forgalmi anyag egy része Ausztriából fedezhető. (Ezek megközelítő számok.)

V. A megszállott terület rendes forgalmának ellátására szolgáló hajózási személyzet és forgalmi eszközök helyükön maradnak. Ezenkívül 6 monitor haladéktalanul kiszolgáltatandó Belgrádban a szövetségeseknek. A dunai hajórajnak hátralevő része leszerelés végett összegyűjtendő egy dunai kikötőben, melyet a főparancsnok később fog kijelölni. Ebből a hajórajból a legrövidebb időn belül igény bevétnak tíz személyszállító hajó, tíz vontatógőzös, és hatvan uszály, részint a szövetséges hadseregek céljaira, részint pedig abból a célból, hogy a szerb hajózási anyagban a háború folytán beállott hiány pótolassák. (Ezek megközelítő számok.)

VI. Tizenöt nap alatt a főparancsnok rendelkezésére bocsátandó háromezer főnyi vasúti munkáscsapat a szükséges anyagi eszközökkel felszerelve, a szerba vasúti vonalak helyreállítása céljából. (Ezek megközelítő számok.)

VI. Tizenöt nap alatt a főparancsnok rendelkezésére bocsátandók a szükséges anyagi eszközökkel felszerelt utász- és távirász- csapatok, a szerba telefon- és táviróhálózat helyreállítása céljából.

VII. Egy kőnapon belül a főparancsnok rendelkezésére bocsátandó 25.000 ló, valamint, a főparancsnok által meghatározandó szállítási eszközök. (Ezek megközelítő számok.)

IX. A fegyverek és hadiszerek a főparancsnok által megállapítandó helyeken egybegyűjtendők. Az összegyűjtött hadianyag egy része nyomban igénybe vétetik a főparancsnok rendelkezése szerint szervezendő katonai csapategységek felszerelése céljából.

X. A szövetséges hadifoglyok és polgári internáltak rögtön szabadon bocsátandók és megfelelő helyeken összegyűjtendők, hogy a főparancsnok által kijelölt helyekre és általa megszabott időre hazaszállíthatók legyenek. A magyar hadifoglyok egyelőre nem adatnak ki.

XI. A Diaz tábornokkal létrejött fegyverszüneti szerződés aláírásának napjától (november 4-ének 15 órája) számítva 15 napi haladék adatik a német csapatoknak Magyarországon való átvonulására és állomásozására.

A posta- és táviróforgalom Németországgal csakis a szövetségesek katonai ellenőrzése alatt bonyolítható le. A magyar kormány kötelezi magát, hogy nem enged Németországba küldeni semmiféle katonai tartalmú távirati közlést.

XI. Magyarország meg fogja könnyíteni a megszálló szövetséges csapatok élelmezését. A requirálások meg lesznek engedve azal a feltétellel, hogy ne legyenek önkényesek. A fizetés a forgalmi ár szerint történik.

XII. Az osztrák-magyar (hadvezetőség által a Dunán és a Fekete-tengeren lefektetett aknamezők elhelyezése haladéktalanul a főparancsnok tudomására juttatandó.

Továbbá kötelezi magát a magyar kormány, hogy elfogja azokat az úszóaknákat, amelyeket az ország Ausztria felé eső határán túlról a Dunába bocsátottak és hogy a saját területi vizein levő úszóaknákat eltávolítja.

XIV. A posta, szikratáviró, telefon és táviró, valamint a magyar vasutak a szövetségesek ellenőrzése alá helyeztetnek.

XV. A szövetségesek, érdekeik megvédése céljából képviselőt fognak a magyar közlélezési miniszter mellé kiküldeni.

XVI. Magyarország köteles minden viszonyt megszakítani Németországgal és a Romániában lévő német seregeknek sízánt minden csapat- és lőszerszállítást megtiltani, ha csak erre a főparancsnok külön engedélyt nem ad.

XVI. A szövetségesek a magyar állam belső igazgatásába nem fognak beavatkozni.

XVII. A szövetségesek és Magyarország között az ellenségeskedések megszűntek.

Kelt és kettős példányban kiállított Belgrádban, 1918. évi november hó 13-án 23 óra 15 perckor, az egyezmény címén és a XI. is XVII. szakaszokon eszközölt módosítással.

A szövetségesek nevében, a főparancsnok megbízottai:

Michits vajda s. k.

Henrys tábornok s. k.

Magyarország nevében, a magyar kormány megbízottja:

Linder Béla s. k.

Az előzményekből láttuk, hogy a *Károlyi-kormány* beleegyezett, hogy a *Weber* gy. tábornok elnöklése alatt álló fegyverszüneti bizottság a magyar érdekeket szintén képviselje. A hadseregfőparancsnokság — minit időközben értesültem — tárgyalásaink menetéről a magyar kormányt állandóan informálta., sőt a lezárt fegyverszüneti feltételek egyik példányát azonnal meg is küldötte Budapestre. Hogy mi készítette Károlyit a reánk nézve aránylag oly kedvező *páduai* fegyverszünet megkötése s az ellenségeskedés megszüntetése után arra a *Magyarországra* nézve oly végzetessé vált *belgrádi* útjára, hogy ott ránk nézve olyan szégyenletes katonai egyezményt kössön, annak titkát csak ő tudná talán megmondani!

Feltűnő mindenesetre az a körülmény is, hogy az az okmány, amelyet Károlyiék elfogadtak, niem viseli a „*fegyverszünet*” elnevezést, amely pedig minden ellenségeskedésnek befejező aktusa.

Egészen világos, hogy Károlyinak a páduai fegyverszünet megkötéséről tudomása volt; viszont *Franchet d'Espérait* tábornak is tudta, hogy a párisi legfelsőbb haditanács az *Osztrák-Magyar* monarchia s annak összes ellenségei között megkötendő fegyverszünetnek perfektuálásával egyedül Diaz tábornokot) bizta meg s így *Franchet* tábornok nem is vállalkozhatott arra, hogy egy fegyverszüneti szerződést aláírjon, — de hát acceptálta azon előnyöket, melyekkel Károlyi önként előállott s így nehézség nélkül írathatta alá *Henrys* tábornokkal azon okmányt, amelynek neve „*katonai egyezmény*” volt.

Budapesten a fegyverszüneti bizottságba osztottak be. *Beosztásommal kapcsolatban állandóan hangsúlyoztam az akkor számottevő tényezők előtt a páduai fegyverszünetnek egyedüli jogos voltát, szemben a belgrádi katonai egyezménnyel, amelyet minden igyekezetemmel meg akartam ingatni.*

Ezek folytán tehát magához hivatott *Diener Dénes*, a külügyek akkori hírhedt bitorlója s a reá és kormányára oly kellemetlen irataim egy részét- tőlem kölcsönkérte. Az, iratokat azonban sokszoros utánjárásom dacára sem tudtam tőle visszakapni.

Minthogy azonban ezen ellopott iratok másolatát sikerült megszerezniem, így módomban áll a páduai fegyverszünetet hiteles okmányok alapján a legrészletesebben megismertetni. Ezekből a közvélemény megtudhatja, milyen, másként alakult volna minden, ha a békét ezen alapon, nem pedig a nemzetünk vesztét okozó *belgrádi katonai egyezmény* alapján kötöttük volna meg.

Protocole des conditions d'Armistice entre les Puissances Alliées et Associées et L'Autriche-Hongrie.

I.

Clauses militaires.

1. Cessation immédiate des hostilités sur terre, sur mer et dans l'air.

2. Démobilisation totale de l'armée austro-hongroise et retraite immédiate de toutes les unités qui opèrent sur le front de la mer du nord jusqu'à la Suisse.

Il ne sera maintenu sur le territoire austro-hongrois, dans les limites ci-dessous indiquées au 3, comme forces militaires austro-hongroises, qu'un maximum de 20 divisions réduites à l'effectif du pied de paix d'avant guerre.

La moitié du matériel total d'artillerie divisionnaire, d'artillerie de corps d'armée ainsi que l'équipement correspondant, en commençant par tout ce qui se trouve sur les territoires à évacuer par l'armée austro-hongroise, devra être réunie entre des points à fixer par les Alliés et les États-Unis d'Amérique pour leur être livrée.

3. Évacuation de tout territoire envahi par l'Autriche-Hongrie depuis le début de la guerre et retraite des forces austro-hongroises dans un délai à déterminer par les Généraux Commandants en Chef des Forces Alliées sur les différents fronts, au delà d'une ligne fixée comme suit:

Du pic Umbrail jusqu'au Nord du Stelvio, elle suivra la crête des Alpes Rhétiennes jusqu'aux sources de l'Adige et de l'Eisach, passant alors par les monts Reschen et Brenner et sur les hauteurs de l'Oetz et du Ziller.

La ligne ensuite se dirigera vers le Sud, traversera le Mont Toblach et rejoindra la frontière actuelle des Alpes Carniques.

Elle suivra cette frontière jusqu'au Mont Tarvis et après le Mont Tarvis, la ligne de partage des eaux des Alpes Juliennes par le Col Prédil, le Mont Mangart, le Tricorno (Terloug) et la ligne de partage des eaux des Cols de Podberdo, de Podlaniscam et l'Idria. A partir de ce point la ligne suivra la direction du Sud-Est, vers le Schneeberg, laissant en dehors d'elle tout le bassin de la Save et de ses tributaires; du Schneeberg, la ligne descendra vers la côte, de manière à inclure Castua, Mattuglia et Volosca dans les territoires évacués.

Elle suivra également les limites administratives actuelles de la province de Dalmatie, en y comprenant, au nord, Lisarica et Trihanja et au Sud, jusqu'à une ligne partant sur la côte du Cap Bianca et suivant vers l'Est les sommets des hauteurs formant la ligne de partage des eaux, de manière à comprendre dans les territoires évacués toutes les vallées et cours d'eau descendant vers Seberico, comme la Cicola, la Kerka, la Butisnica et leurs affluents. Elle enfermera aussi toutes les îles situées au Nord et à l'Ouest de la Dalmatie depuis Prémuda, Selva, Ulbo, Scherda, Maon, Pago, et Puntadura au Nord, jusqu'à Meleda au Sud, en y comprenant Sant-Andrea, Busi, Lissa, Lésina, Terçola, Curzola, Garra et Lagosta, ainsi que les rochers et îlots environnants, et Pelagosa, à l'exception seulement des îles Grande et Petite Zirona, Bua Solta et Brazza.

Tous les territoires ainsi évacués seront occupés par les forces des Alliés et des États-Unis d'Amérique.

Maintien sur place de tout le matériel militaire et de chemin de fer ennemi qui se trouve sur les territoires à évacuer.

Livraison aux Alliés et aux États-Unis de tout ce matériel (approvisionnements de charbon et autres compris) suivant les instructions de détail données par les Généraux Commandants en Chef des Forces des Puissances Associées sur les différents fronts.

Aucune destruction nouvelle, ni pillage, ni réquisition nouvelle par les troupes ennemies dans les territoires à évacuer par l'ennemi et à occuper par les forces des Puissances Associées.

4. Possibilité pour les Armées des Puissances Associées de se mouvoir librement par l'ensemble des routes, chemins de fer et voies fluviales des territoires austro-hongrois nécessaires.

Occupation par les Armées des Puissances Associées de tous points stratégiques en Autriche-Hongrie et à tous moments jugés

nécessaires par ces Puissances, pour rendre possible toutes opérations militaires ou pour maintenir l'ordre.

Droit de réquisition contre paiement pour les Armées des Puissances Associées dans tous les territoires où elles se trouveront.

5. Complète évacuation, dans un délai de 15 jours de toutes troupes allemandes, non seulement des fronts d'Italie et des Balkans, mais de tous les territoires austro-hongrois.

Internement de toutes les troupes allemandes qui n'auraient pas quitté avant ce délai le territoire austro-hongrois.

6. Les territoires austro-hongrois évacués seront provisoirement administrés par les autorités locales sous le contrôle des troupes alliées ou associées d'occupation.

7. Rapatriement immédiat, sans réciprocité, de tous les prisonniers de guerre, sujets alliés internés et populations civiles évacuées, dans les conditions à fixer par les Généraux Commandants en Chef les Armées des Puissances Alliées sur les fronts.

8. Les malades et blessés inévacuables seront soignés par le personnel austro-hongrois qui sera laissé sur place avec le matériel nécessaire.

I.

Cl a u s e s n a v a l e s .

1. Cessation immédiate de toute hostilité sur mer et indication précise de l'emplacement et des mouvements de tous les bâtiments austro-hongrois.

Avis sera donné aux neutres de la liberté concédée à la navigation des marines de guerre et de commerce des Puissances Alliées et Associées dans toutes les eaux territoriales, sans soulever des questions de neutralité.

2. Livraison aux Alliés et aux États-Unis d'Amérique de 15 sous-marins austro-hongrois achevés de 1910 à 1918 et de tous les sous-marins allemands se trouvant ou pouvant pénétrer dans les eaux territoriales austro-hongrois. Désarmement complet et démobilisation de tous les autres sous-marins austro-hongrois, qui devront rester sous la surveillance des Alliés et des États-Unis d'Amérique.

3. Livraison aux Alliés et aux États-Unis d'Amérique, avec leur armement et équipement complets de 3 cuirassés, 3 croiseurs légers, 9 destroyers, 12 torpilleurs, 1 mouilleur de mines, 6 moniteurs du Danube à désigner par les Alliés et les États-Unis d'Amérique.

Tous les autres bâtiments de guerre de surface (y compris ceux de rivière) devront être concentrés dans les bases navales austro-hongroises qui seront désignées par les Alliés et les États-Unis d'Amérique et devront être démobilisés et désarmés complètement et placés sous la surveillance des Alliés et des États-Unis d'Amérique.

4. Liberté de navigation de tous les bâtiments des marines de guerre et de commerce des Puissances Alliées et Associées dans l'Adriatique, y compris les eaux territoriales, sur le Danube et ses affluents en territoire austro-hongrois.

Les Alliés et les Puissances Associées auront le droit de draguer tous les champs de mines et détruire les obstructions dont l'emplacement devra leur être indiqué.,

Pour assurer la liberté de navigation sur le Danube, les Alliés et les États-Unis d'Amérique pourront occuper ou démanteler tous les ouvrages fortifiés et de défense.

5. Maintien du blocus des Puissances Alliées et Associées dans les conditions actuelles, les navires austro-hongrois trouvés en mer restant sujets à capture, sauf les exceptions qui seront admises par une Commission qui sera désignée par les Alliés et les États-Unis d'Amérique.

6. Groupement et immobilisation , dans les bases austro-hongroises désignées par les Alliés et les États-Unis d'Amérique de toutes les forces aériennes navales.

J. Évacuation de toute la côte italienne et de tous les ports occupés par l'Autriche-Hongrie en dehors de son territoire national et abandon de tout le matériel flottant, matériel naval, équipement et matériel pour voie navigable de tout ordre.

8. Occupation par les Alliés et les États-Unis d'Amérique des fortifications de terre et de mer, et des îles constituant la défense de Pola ainsi que des chantiers et de l'Arsenal.

9. Restitution de tous les navires de commerce des Puissances Alliées et Associées détenus par l'Autriche-Hongrie.

10. Interdiction de toute destruction des navires ou de matériel avant évacuation, livraison ou restitution.

11. Restitution, sans réciprocité, le tous les prisonniers de guerre, des marins de guerre et de commerce des Puissances Alliées et Associées au pouvoir des austro-hongrois.

Les plénipotentaires soussignés, dûment autorisés, déclarent approuver les conditions susindiquées.

3. Novembre 1918.

Les représentants du Commandement Suprême de l'Armée Italienne:

F. Ten. Gen. Pietro Badoglio
Magg. Gen. Scipioni Scipione
Colonn. Tullio Marchetti
Colonn. Pietro Gazzera
Colonn. Pietro Maravigna
Colonn. Alberto Pariant
Cap. Vase. Francesco Accini

Les représentants du Commandement Suprême de l'Armée Austro-Hongroise:

F. Victor Weber Edler von
Webenau
Karl Schneller
J. von Liechtenstein
F. von Nyékhegyi
Zwierkowski
Victor Freiherr von Seiller
Kamillo Ruggera

Protocole annexe contenant les détails

et les clauses d'exécution de certains points de l'Armistice entre les Puissances Alliées et Associées et l'Autriche-Hongrie.

I.

CLAUSES MILITAIRES.

1. Les hostilités par terre, par mer et dans l'air cesseront sur tous les fronts de l'Autriche-Hongrie 24 heures après la signature de l'Armistice, c'est-à-dire à 15 heures du 4 novembre (heure de l'Europe Centrale.)

A partir de ce moment, les troupes italiennes et associées s'abstiendront d'avancer au delà de la ligne jusqu'à ce moment rejointe.

Les troupes austro-hongroises et les troupes des Pays Alliés de l'Autriche-Hongrie devront se retirer à une distance d'au moins trois km. en ligne d'air de la ligne rejointe par les troupes italiennes ou par les troupes des Pays Alliés et Associés. Les habitants de la zone de 3 km. comprise entre les deux lignes susindiquées pourront s'adresser, pour obtenir les ravitaillements nécessaires, à leur propre armée nationale ou aux armées des Puissances Associées.

Toutes les troupes austro-hongroises, qui, à l'heure de la cessation des hostilités se trouveront à l'arrière de la ligne de combat rejointe par les troupes italiennes, doivent être considérées comme étant prisonnières de guerre.

Pour ce qui concerne les clauses contenues dans les articles 2 et 3 au sujet des artilleries et de leur équipement, et du matériel militaire qui doit être réuni en des lieux indiqués ou laissés sur place dans les territoires qui seront évacués, les plénipotentaires italiens, en qualité de représentants de toutes les Puissances Alliées

et Associées, déclarent de donner aux dites clauses l'interprétation, qui aura caractère exécutif.

a) Tout objet dont on pourrait se servir dans un but de guerre, ou dont les parties qui le composent pourraient être employées dans un tel but, devra être cédé aux Puissances Alliées et Associées.

L'Armée austro hongroise et les troupes allemandes sont autorisées à emporter uniquement ce qui fait partie de l'armement personnel des militaires qui doivent évacuer les territoires indiqués à l'article 3, ainsi que les chevaux des officiers, le train et les chevaux organiquement destinés à chaque unité pour le transport des vivres, des cuisines, du bagage des officiers et du matériel sanitaire. Cette clause s'applique à toutes les différentes armes et à tous les services des Armées.

b) En ce qui concerne particulièrement l'artillerie, il est établi que l'Armée austro-hongroise et les troupes allemandes laisseront dans le territoire qui doit être évacué, tout le matériel d'artillerie et tout son équipement.

Le calcul nécessaire pour établir d'une façon exacte et complète le nombre total des artilleries divisionnaires et des corps d'armée dont dispose l'Autriche-Hongrie au moment de la cessation des hostilités, dont la moitié doit être cédée aux Puissances Associées sera exécuté plus tard, de façon à fixer s'il y en aura lieu, la remise d'autre matériel d'artillerie de l'Armée austro-hongroise et éventuellement le retour de matériel à l'Armée austro-hongroise à effectuer par les Armées Alliées et Associées.

Toutes les artilleries qui ne font pas organiquement partie des artilleries divisionnaires et de corps d'armée devront être cédées, sans exception aucune, pourtant il ne sera pas nécessaire d'en calculer le nombre.

c) La remise de toutes les artilleries divisionnaires et de corps d'armée devra s'effectuer, pour le front italien dans les localités suivantes: Trente, Bolzano, Pieve di Cadore, Stazione per la Carnia, Tolmino, Gorizia et Trieste.

Les Commandants en Chef des Armées Alliées et Associées sur les différents fronts d'Autriche-Hongrie, nommeront des Commissions spéciales qui devront immédiatement se rendre, accompagnées des escortes nécessaires, dans les lieux qu'elles jugeront les plus indiqués pour contrôler l'exécution de ce qui est ci-dessus établi.

4. Il est établi que les dénominations M. Toblach et M. Tarvis veulent indiquer les groupes de montagnes qui dominent la selle de Toblach et, la conque de Tarvis, ainsi qu'il ressort du croquis 1/500.000 ci-joint à titre d'éclaircissement.

5. L'évacuation de troupes austro-hongroises et de troupes alliées à l'Autriche-Hongrie au delà de la ligne indiquée à l'article 3 du Protocole des conditions d'armistice, devra s'effectuer pour le front italien dans un délai de quinze jours à partir du jour où les hostilités prendront fin.

Au 5e jour les troupes austro-hongroises ou alliées de l'Autriche-Hongrie devront, pour ce qui concerne le front italien, se trouver au delà de la Ligne: Tonale—Noce—Lavis—Avisio—Pordoi—Livinal—Longo—Falzarego—Pieve di Cadore—Colle Maria—Alto Tagliamento—Fella—Raccolana—Sellò di Nevea—Isonzo; elles devront en plus avoir effectué leur retraite hors du territoire de la Dalmatie fixé dans l'article plus haut indiqué.

Les troupes austro-hongroises, de terre et de mer ou les troupes alliées de l'Autriche-Hongrie qui n'auront pas effectué leur retraite hors du territoire établi dans un délai de 15 jours, doivent être considérées comme étant prisonnières de guerre.

6. Le paiement des réquisitions que les Armées des Puissances Alliées et Associées pourront exécuter dans le territoire austro-hongrois devra s'accomplir selon les règles fixées contenues dans le premier § de la page 227 du "Servizio Guerra—Parte I—Edizione 1915" actuellement en vigueur près de l'armée italienne.

7. Pour ce qui concerne les chemins de fer et l'exercice du droit reconnu aux Puissances Associées par l'article 4 du Protocole d'armistice entre les Puissances Alliées et l'Autriche-Hongrie, il est établi que: le transport des troupes, du matériel de guerre et des ravitaillements des Puissances Alliées et Associées sur le réseau des chemins de fer austro-hongrois en dehors du territoire évacué selon les clauses de l'Armistice, ainsi que la direction et le fonctionnement du réseau sera confié aux employés des Administrations des Chemins de fer Austro-Hongrois sous le contrôle cependant des Commissions Spéciales nommées par les Puissances Alliées et des Commandements militaires des gares de chemin de fer qu'il sera jugé nécessaire d'établir.

Les autorités austro-hongroises devront donner passage aux dits transports avant tout autre et en garantir la sûreté.

8. Dans le territoire qui doit être évacué au moment de la fin des hostilités, il devra être procédé au déchargement et à rendre complètement inoffensives toutes les mines des routes et des chemins de fer, les champs de mines et tout autre oeuvre prédisposée pour l'interruption des routes et des voies de chemin de fer.

9. Dans un délai de 8 jours à partir de la fin des hostilités, les prisonniers et les citoyens internés en Autrich-Hongrie, devront ^cesser tout travail, exception faite pour les travaux agricoles, en ce qui concerne les prisonniers et internés déjà employés aux travaux agricoles avant le jour de la signature de l'Armistice. Ils devront en tout cas être prêts à partir immédiatement dès que requête en sera faite par le Commandant en Chef de l'Armée' italienne.

10. L'Autriche-Hongrie devra pourvoir à la protection, à la sûreté et au ravitaillement (dont les frais seront remboursés) des différente^ Commissions des Gouvernements Alliés chargées de recevoir le matériel de guerre et des contrôles de tout genre, soit dans le cas que les dites Commissions se trouvent dans le territoire à évacuer, soit dans le cas qu'elles se trouvent" dans une autre partie du territoire austro-hongrois.

I.

Clauses navales.

1. L'heure de la cessation des hostilités sur mer est la même que pour la cessation des hostilités de terre et d'air.

A la même heure le Gouvernement austro-hongrois devra avoir fourni au Gouvernement italien et aux Gouvernements Associés, par l'entremise de la Station R. T. de Pola, qui les transmettra à Venise, les indications nécessaires pour faire connaître le lieu où se trouvent tous les bâtiments austro-hongrois k ainsi que leur mouvements.

2. Toutes les unités, dont il est question au N°2 et au N°3 qui doivent être cédées aux Puissances Associées, devront rejoindre Venise entre 8 heures du 6 Novembre: elles embarqueront un pilote à 14 milles de la côte.

Exception est faite pour les monitors du Danube, qui devront se présenter au port fixé par le Commandant en Chef des

Forces Associées sur le front balcanique, selon les conditions que le dit Commandant en Chef croira de devoir établir.

3. Les navires qui doivent faire route sur Venise sont les suivants:

Tegethoff,
Prinz Eugen,
Ferdinand Max,
Saida,
Novara,
Helgoland.

Neuf contre-torpilleurs du type " Tâtra " (de 800 tonnes au minimum) de construction plus récente.

Douze torpilleurs du type de 200 tonnes,

Le navire pose-mines *Caméléon.*

Quinze sous-marins construits entre 1910 et 1918 et tous les sous-marins allemands qui se trouvent ou qui peuvent se trouver dans les eaux territoriales austro-hongroises.

Les dégâts qui auraient été prédisposés ou qui auraient lieu au bord des navires à céder seront considérés par les Gouvernements Associés comme représentant une infraction des plus graves au présent Armistice.

La flottille du Lac de Garde sera remise aux Puissances Associées dans le port de Riva.

Tous les navires qui ne doivent pas être remis aux Puissances Associées devront être réunis dans un terme de 48 heures à partir du moment de la cessation des hostilités, dans le port de Buccari et de Spalato. "

En ce qui concerne le droit de draguer tous-les champs de mines et de détruire tous les barrages, le Gouvernement d'Autriche-Hongrie s'engage sur son honneur à remettre, dans un délai de 48 heures à partir du moment où les hostilités doivent cesser, au Commandant de la Place de Venise et au Commandant de l'Armée navale à Brindisi, les plans des champs de mines et des barrages des ports Pola, Cattaro et Fiume, et, dans un délai de 96 heures à partir du même instant, les plans des champs de mines et des Barrages de la Méditerranée, des fleuves et des lacs italiens, en notifiant en plus le plan des champs de mines et de barrages posés par ordre du Gouvernement allemand et qui seraient à sa connaissance.

Dans ce même délai de 96 heures une communication semblable, concernant tout ce qui regarde le Danube et la mer Noire, devra être adressée au Commandant des Forces Associées du front Balcanique.

5. La restitution des navires de commerce appartenant aux Puissances Associées devra s'effectuer dans l'espace de 96 heures à partir du moment de la cessation des hostilités, selon les modalités qui seront établies par chaque Puissance Associée et qui seront portées à connaissance du gouvernement austro-hongrois.

Les Puissances Associées se réservent de constituer la Commission dont il est question à l'article 5 et de porter à connaissance du Gouvernement austro-hongrois le détail de son fonctionnement et le lieu où elle devra se réunir.

6. La base navale dont il est question à l'article 6 est Spalato.

7. L'évacuation dont il est question à l'article 7 devra s'exécuter dans le délai fixé pour la retraite des troupes au delà des lignes d'armistice.

Aucun dommage ne devra être porté à tout matériel fixe, mobile ou flottant existant dans les ports.

L'évacuation pourra s'effectuer à travers les canaux de la Lagune en faisant usage des embarcations austro-hongroises qui pourront être amenées du dehors.

8. L'occupation dont il est question au No 7, aura lieu dans le délai de 48 heures à partir du moment de la cessation des hostilités.

Les autorités austro-hongroises doivent garantir la sûreté des navires transportant le personnel destiné à prendre possession de Pola, des îles et autres lieux prévus dans l'Armistice pour l'Armée.

Le Gouvernement austro-hongrois donnera les dispositions nécessaires pour que les navires des Nations Associées se dirigeant sur Pola trouvent à 11 milles de la place les pilotes capables d'indiquer la route la plus sûre à suivre.

9. Tout dommage qui serait apporté aux personnes et aux biens des Puissances Associées sera regardé comme une très grave infraction au présent Armistice.

Les plénipotentaires soussignés, dûment autorisés, déclarent approuver les conditions sus-indiquées.

3. Novembre 1918.

Les représentants du Commandement Suprême de l'Armée Italienne:

F. Ten. Gen. Pietro Badoglio
Magg. Gen. Scipioni Scipione
Colonn. Tullio Marchetti
Colonn. Pietro Gazzera
Colonn. Pietro Maravigna
Colonn. Alberto Pariani
Cap. Vase. Francesco Accini

Les Représentants du Commandement Suprême de l'Armée Austro-Hongroise:

F. Victor Weber Edler von
Webenau
Karl Schneller
J. von Liechtenstein
F. von Nyékhegyi
Zwierkowski
Victor Freiherr von Seiller
Kamillo Ruggera

Jelentés a fegyverszüneti-bizottság tevékenységéről.

Október 4-től 27-ig.

A hadseregfőparancsnokságnak op. titkos számú rendelete alapján október 4-én érkeztem a 10. hadseregparancsnoksághoz, hová okt. 12-ig még a bizottság következő tagjai is megjöttek:

Vidossich vezérk. test. ezredes, *Nyékhegyi Ferenc* 9. honv. gy. ezr.-beli alezredes, báró *Seiller Viktor* vezérk. test. alezredes, *Ruggera Kamillo* vezérk. test. százados, továbbá herceg *Liechtenstein János* fregattkapitány és *Zwierkowski György* korvettkapitány. Az első idő egy fegyverszüneti szerződésnek a hadseregfőparancsnokság adta utasításai alapján való összeállításával, nemkülönben, a megszállott területek kiürítésének tanulmányával telt el. Egyéb-érdemleges munkát nem végezhattünk. Az olasz legfelsőbb hadvezetőséggel való érintkezést csak később vehettük föl. A fronton időközben harcok fejlődtek ki és így október 24-én hadtestemhez mentem.

Október 28.

Október 28-án délután a hadseregfőparancsnokságtól azon utasítást kaptam, hogy az olasz legfelsőbb hadvezetőséggel összeköttetést keressek s így az ellenségeskedés-megszüntetése mielőbb kieszközöltessék; a fegyverszüneti módozatokat csak azután kellett volna megállapítani.

Október 29.

Ruggera századost még ugyanazon éjszaka legelső vonalainkhoz küldtem, ahonnét október 29-én -reggel 6 órakor parlamentairi minőségben az olasz vonalhoz ment, magával vivén az olasz legfelsőbb hadvezetőséghez intézett azon írásbeli megkeresésemet, amelyben a tárgyalások mielőbbi megkezdését kértem. Az olasz állások megközelítésekor a fehér zászlótvivő altiszt a megkezdett tüzelés folytán súlyosan megsebesült (az olasz legfelsőbb hadvezető-

ség e fölött később sajnálatát nyilvánította). Én a bizottság többi tagjaival, akik közzé az időközben megbetegedett *Vidossich* ezredes ílyébe Schneller Károly vezérk. test. ezredes lépett, október 29-én Roveretoba mentem.

Október 30.

Október, 30-án délután 1 óra 30 perckor Ruggera százados visszaérkezett az olasz legfelsőbb hadvezetőségnek válaszával. Ebben közölték, hogy az olasz legfelsőbb hadvezetőség sem a fegyverszünetre, sem pedig az ellenségeskedés megszüntetésére vonatkozólag nem hajlandó tárgyalásokba bocsátkozni és kizárólag csak arra szorítkozhat, hogy az osztrák-magyar hadsereg főparancsnokság igazolt megbízottait fogadja és velők az olasz kormány beleegyezésével és a szövetséges hatalmakkal teljes egyetértésben létesült fegyverszüneti feltételeket közölje. (Azon álláspont, hogy velünk nem tárgyalnak, hanem a győzőnek erőszakjogával nekünk diktálnak, vörös fonálként húzódik végig az én s az olasz fegyverszüneti bizottság összes szóbeli és írásbeli tárgyalásain, amelyeket az olaszok egy Brennus gesztusával gyakran a legnyomatékosabban kifejezésre is juttattak. Az osztrák-magyar bizottság helyzete annál is súlyosabb volt, mivel az osztrák-magyar monarchia ezidejű kétségbeejtő politikai és katonai helyzete lehetetlenné tette nekünk, hogy fellépésünknek, illetőleg ellenvéleményeinknek kényszerítő eszközökkel súlyt adjunk).

Az olasz legfelsőbb hadvezetőség a bizottsági tagok megbízóleveleinek megvizsgálását kívánta, mielőtt megadta volna az átlépési engedélyt, amely követelmény nyilván halogató szándékaról tett bizonyosságot. Erre az olasz legfelsőbb hadvezetőséghez átíratot intéztem, amelyben megbízóleveleink átnyújtása mellett azon módokat tudtuladását kértem, amelyek alapján a fegyverszüneti feltételek tartalmáról tudomást szerezhetek és hogy azon feltételek végrehajtására vonatkozó megbeszélések hol és mikor lehetnének megtarthatók. Időmegtakarítás végett, valamint azon célból, hogy a bizottságnak legalább egy részével az ellenséges vonalat átlépjem, néhány órával később (X. 30. 5^h30^l) ezzel az átíratallal parlamentairi minőségben. Schneller ezredes és báró Seiller alezredes kíséretében, valamint egy kürtössel az Etsch völgyben Sant Marconái, az olaszoknak Serravallenál lévő állásához mentem; minthogy a népjogi határozatok alapján parlamentairi minőségben csak három egyén szerepelhet, a bizottság többi tagjait Roveretoban kellett hagynom.

Az olaszok *serravallei* állásában, ahová 7 óra 30 perckor érkeztem, egy vezérkari ezredes fogadott, akinek az iratot kézbesí-

tetem, aki azonban eleintén vonakodott bennünket átengedni, mivel parancsa volt, hogy az esetleg érkező *osztrák-magyar* parlamentiáiról iratait átvéve, őt magát haladéktalanul az osztrák-magyar vonal mögé visszaküldje.

Csak az olasz legfelsőbb hadvezetőség telefonon adott beleegyezése után engedték meg nekem és kíséretemnek a vonal átlépését. Autón a 26. hadosztályparancsnokság székhelyére Avioba értünk, ahol az éjszakát töltöttük.

Október 31.

Október 31-én 7 órakor reggel érkezett a legfelsőbb olasz hadvezetőség telefonértesítése, hogy az egész bizottság Avioba gyülekeztetendő s aztán az olasz- legfelsőbb hadvezetőség székhelyére Páduába kísérendő. Az utat zárt és leredőnyözőit autókön Veronán és Vicenzán át minden fennakadás nélkül tettük meg. 8 órakor érkeztünk oda és a Villa Guistiban (félúton Pádua és Albano között) kaptunk elhelyezést.

November 1.

November 1-én délelőtt 10 órakor Eládoglio tábornok, az olasz vezérkar főnökének helyettese, mint az olasz fegyverszüneti bizottság elnöke jelent meg és közölte, hogy a hiteles szöveg Versaillesból, a szövetségközi haditanácstól nem érkezett ugyan még meg, azonban időkimélelsből annak táviratilag vett tervezetét, amely általában megegyezik a végérvényes szöveggel, rendelkezésünkre bocsátja. Már e tervezet futólagos átolvasása után nyilvánvaló volt, hogy a bizottság nincsen felruházva ezen feltételek elfogadásának jogával, minthogy a hadseregfőparancsnokság október 10-én kelt Hughes rendeletével határozottan és nyomatékkal fejezte ki, hogy oly feltételek, melyek a fegyverbeszületet érintik, vagy olasz csapatoknak területünkön való” átvonulását célozzák, nem fogadhatók el. Schneller ezredest és Ruggera századost 2 órakor délután Trientbe küldtem, hogy a hadseregfőparancsnokságnak a fegyverszüneti feltételek ezidőszerinti szövegét onnét Hughes útján jelentsék. Schneller ezredes ezt a november 1-je és 2-a közötti éjjelen megtáviratozta Waldstätten tábornoknak, akivel, hogy egymást kölcsönösen tájékoztassák, hosszabb Hughes-beszélgétést is folytatott.

November 1-én délután hosszabb megbeszélés volt Badoglio tábornokkal, amelynek tartalmát és eredményét táviratilag jelentettem. E megbeszélés nyilvánvalóvá tette, hogy a feltételek elfogadása előtt, az ellenségeskedésnek sem megszüntetését, sem pedig enyhítését még jóindulattal sem lehet kieszközölni. Badoglio tábor-

nok mindig igen udvarias magatartást tanúsított, azonban ismételtén s határozottan kijelentette, hogy mint a versaillesi szövetséges haditanács képviselője, csak ennek akaratát hivatott végrehajtani s így semmiféle tárgyalásba nem bocsátkozhatik.

November 2.

November 2-án 5 órakor reggel herceg Liechtenstein fregattkapitányt küldtem autón Trientbe, hogy onnét tovább folytassa útját Bécsbe és az ugyanoda kért flottaparancsnokot az elfogadhatatlan feltételekről tájékoztassa. A bécsi útra azonban nem került sor, mivel a fregattkapitány Trientben azon távirati értesítést kapta, hogy a cs. és kir. flottát a jugoszláv államnak adták át s így útja céltalan lett volna. Ezen magán értesülésről, mely egyébként is csak 1 órával a fegyverszüneti szerződés megkötése előtt jutott tudomásomra, az olasz megbízottaknak nem tettem említést. November'2-án 4 óra 15 perckor délután az olasz legfelsőbb hadvezetőség a fegyverszüneti feltételek eredeti francia szövegét, valamint egy átiratot is kézbesített, mely utóbbi az olasz kormány ama ultimátumát tartalmazta, hogy a fegyverszüneti feltételek elfogadásának határidejét november 3. és 4. közötti éjféltre állapította meg.

6 órakor délután az olasz legfelsőbb hadvezetőségtől azt az értesítést kaptam, hogy délután 3 órától kezdődőleg az Etsch völgyben heves harcok folynak s így nemcsak hogy az eddigi futárküldés válik lehetetlenné Trientbe, de még az elküldött 3 tisztünk (Schneller alezredes, Ruggera százados, herceg Liechtenstein fregattkapitány) visszatérére sem lehet immár számítani. Ezek folytán tehát rádió útján kerestem a hadseregfőparancsnoksággal haladéktalan összeköttetést s miután ez sikerült, ily úton küldtem jelentéseimet. (A feltételek elfogadása határidejének ultimátuma; fegyverszüneti tervezet és a francia végleges szöveg közötti különbség; jelentés, hogy az itt kötött fegyverszünet Ausztria-Magyarország összes frontjaira vonatkozik.)

Bizottságunk nov. 2-án d. u. 9-kor tartotta *első megbeszélését az olasz fegyverszüneti bizottsággal*, melynek tagjai akkor adták nekünk megbízóleveleiket. Az olasz bizottság a következő tagokból állott: Badoglio tábornok, az olasz vezérkar főnökének helyettese, Scipioni tábornok, Gazzera vezérk. ezredes, Marchetti gyalogs. ezredes, Maravigna alpini ezredes, Pariani alpini ezredes és Accini sorhajókapitány. (Megjegyzendő, hogy ezen bizottság tolmácsa

Trenner százados, ismert trienti irredenta s a halálra ítélt Cesare Battistinek volt sógora.)

Ezen plenáris ülésen, amely november 3-án reggel 3 óráig tartott, a fegyverszüneti szerződés egyes pontjainak végrehajtási utasításait beszéltük meg. A tárgyalások egészen egyoldalú jelleget öltöttek; minden alkalommal, amidőn az osztrák-magyar bizottság más állásponton volt, vagy valamely kérdésnek egyoldalú megvilágítása ellen tiltakozott, tudomásunkra hozták, hogy minden fáradozásunk reménytelen; s kizárólag a szövetségesek versaillesi tanácsának megbízottjaként szereplő olaszokat illeti meg az a jog, hogy véglegesen döntsenek. Ily körülmények között az osztrák-magyar bizottság csupán eredménytelen ellenjavaslatokra szorítkozhatott; ezeket pedig, lényegtelen dolgoktól eltekintve, azon indokkal utasították vissza, hogy mi csak a feltételek elfogadása, vagy azok visszautasítása között választhatunk.

E tárgyalásoknak ezen bizonyos kényszer melletti lefolyását haladéktalanul jelenttem.

November 3.

November 3-án 1 óra 30 perckor Schneller ezredes, herceg Liechtenstein fregattkapitány és Ruggera százados, akiknek sikerült az Etsch völgyében előnyomuló olasz vonalat parlamentáirként átlépnők, meglepetésszerűen tértek vissza.

Schneller ezredes báró Waldstätten tábornoktól nyert közléseiről tájékoztatott s egyben a fegyverszünet megkötésére kapott. 2100 op. titk. Hughes parancsot is átadta (ugyanezen parancs később radio útján is megérkezett). Így az olasz bizottságot haladéktalanul plenáris gyűlésre hívtam össze a Villa Guistiba.

Az ülést d. u. 3 órakor azon kijelentéssel nyitottam meg, hogy a fegyverszüneti feltételeket elfogadjuk azon fentartással, hogy a béketárgyalásoknál a szárazföldre vonatkozó feltételek 4-iki s a tengerre vonatkozó feltételek 4. és. δ. pontjával szemben tiltakozni fogunk.

Közöltem ezúttal az olasz fegyverszüneti bizottság elnökével^ azon most kapott értesülésemet, hogy az osztrák-magyar hadsereg főparancsnokság a fegyverszüneti feltételeket már 2.-ka és 3.-ka közti éjjelen elfogadta s az ellenségeskedés azonnali megszüntetését el is rendelte. Utóbbi a bizottsággal írásban is közöltem. Az olasz bizottságot erre felkértem, hogy az olasz legfelsőbb hadvezetőség az ellenségeskedés azonnali megszüntetéséről szintén gondoskodjék. Badoglio tábornok ezt az előző napon említett azon indokkal

utasította vissza, hogy csapatait 24 óra leforgása alatt nem értesítheti és a tárgyalóteremből telefon útján adta az utasítást az ellenségeskedésnek 24 óra múltán való befejezésére. Ezt vita követte, melyben kifejezésre hoztuk azon nézetünket, hogy részünkről megszüntetvén az ellenségeskedést, az olaszoknak is természetesen szintén így kell cselekedniök. E vita, amelynél az olaszok változatlanul megmaradtak merev álláspontjuknál, végül hevesebb jelleget öltött, amelynek oka nemcsak az értekezés nehézségeiben, hanem a megbeszélés tárgyának úgy jogi, mint katonai szempontból való különböző megítélésében is rejtett. Az olasz bizottság vezetője végre is nyomatékosan kijelentette, hogy a tárgyalásokat megszakítja s egy tisztet azonnal meg is bízott: intézkedjék arra vonatkozólag, hogy a harcot ne szüntessék meg. Látva a kényyszerhelyzetet, a bizottság nagyobb veszedelmet elkerülendő belenyugodott s így a harc folytatását elrendelő teleíonparancs is elmaradt. Badoglio tábornok ezt az incidenset restelhetette, mert még az ülés alatt négy szemközt engem különös nagyrebecsüléséről biztosított és heves beszédmódomért bocsánatot kért.

Az ülés további folyamán a végrehajtó utasítás francia tervezetét olvasták fel, (Protocole annexe contenant les détails et les clauses d'exécution des certains points de l'Armistice entre les puissances Alliées et l'Autriche-Hongrie) és azt pontonként megbeszéltük. Előfordult, hogy ezen végleges szerződési okmányba ellenségeink éjszakán át néhány új határozatot csempészték be, amelyek az előző napi megbeszélésekkel szemben lényegesen erélyesebbek voltak. Ellenérvelésünk — mint mindenkor — eredménytelen maradt. Ezen új határozatokat haladéktalanul radio útján jelentettem. Miután mindkét fél gondosan átvizsgálta a fegyverszüneti szerződés szövegét, azt este 6 órakor az összes bizottsági tagok aláírták a ezzel az ülés véget ért.

November 4.

A szerződés és a végrehajtási utasítások gyors kézbesítése végett november 4-én reggel Schneller ezredest Svájczon át, Ruggera századost Trient—Innsbruckon át, Cernelizza főhadnagyot (fordító) Trient, Pusterthal s Villachon át küldtem Badenbe. Schneller ezredes a szerződés eredeti példányát, a másik két tiszt ennek másolatait vitte magával.

Badoglio tábornok felkért, hogy bizottságunk egyik tagját hagyjam vissza, mire kijelenttem, hogy az egész bizottsággal

még néhány napig itt maradok a végrehajtásnál előforduló netaláni nehézségek elhárítására.

November 4-én délelőtt 11 órakor érkeztek meg a hadsereg-főparancsnokságnak rádió-táviratai a német csapatok elszállítása időpontjának elodázására vonatkozólag. Az olasz legfelsőbb hadvezetőségtől kapott válaszirát tartalmát még ugyanaz nap jelentetem. Aznap tiltakoztam még az ellenségeskedésnek önkényes folytatása ellen is és követeltem a november 3-dika óta ejtett hadifogyoknak visszaadását, a hadsereg főparancsnokság ezirányú rendelete alapján. Az olasz legfelsőbb hadvezetőség visszautasító válaszárol a hadsereg főparancsnokságnak haladéktalanul jelentést tettem.

November 5.

November 5-én a hadsereg főparancsnokság 2116./op. titkos rendelete értelmében az olasz legfelsőbb hadvezetőségnél eljártam. (Ukraina kiürítésének elodázása, a hadsereg főparancsnokság és olasz legfelsőbb hadvezetőség közti Hughes-összeköttetésnek létesítése; a hajóraj átadása a jugoszláv-államnak; a megszállandó stratégia pontok megjelölése.) Az olasz legfelsőbb hadvezetőség választát még ugyanaznap jelentetem.

Délután 4 órakor érkezett meg elkésve a hadsereg főparancsnokság 2118/op. titkos számú rendelete (*Franzensfestétől* délre levő csapatok élelmi kiegészítése) s közel reá az olasz legfelsőbb hadvezetőség értesítése, hogy a cs. és kir. 11. hadsereg közvetlenül fordult az 1. olasz hadseregparancsnoksághoz azzal, hogy-a Trient Brenner vasútvonalat és Franzensfeste—Bruneck környékét az irreguláris osztrák-magyar csapatok fosztogatása miatt olasz erőkkel szállja meg. Továbbá 9 órakor este az 55. hadosztály parancsnoka érkezett be parlamentair gyanánt és Toblach és Bruneckbe szintén élelmi kiegészítést kért, nehogy a dolomitokon át visszahúzódó belluoi csoportnál a helyzet végzetessé váljon.

November 6

November 6-án a hadsereg főparancsnokságnak 2129/op. titkos rendeletét kaptam meg (a B. H. D.-ben lévő osztrák-magyar csapatok élelmiszer segítsége a szövetségesegek által). Az élelmezési helyzetre vonatkozó iratváltásokat, valamint az olasz legfelsőbb hadvezetőség válaszait mellékelem. Sajnos nem tudtuk meggátolni, hogy az olasz legfelsőbb hadvezetőség — általános vigasztalan helyzetünket kihasználva — a kiürítendő területbe nem eső Landeck és Innsbruckot

olasz különítményekkel megszállja. Megkíséreltem, hogy ez utóbbit meggátoljam, hogy Észak-Tirolnak forrongása az olasz csapatok megjelenése által szükségtelenül ne erősödjék és ily módon a helyzet ne öltön forradalmi jelleget, nehogy emberélet essék újból áldozatul. Az olasz legfelsőbb hadvezetőség ezen érveléseinket azonban nem fogadta el, ezt nélkülözhetetlenül szükséges katonai rendszabálynak minősítette, ami a Bajorország ellen tervezett későbbi hadműveletekkel lehetett összefüggésben.

9 órakor este búcsúztunk el Badoglio tábornoktól, aki még aznap a király kíséretében Trientbe utazott.

November 7.

Délelőtt és délután 2—2 órai megbeszélés az olasz hadügy-minisztérium 2 vezérkari tisztjével (Bollati ezredes és .. . alezredes). Ezen megbeszélés alkalmával az olasz hadifoglyok és internáltak hazaküldésére vonatkozólag állapodtunk meg.

5 óra 30 perckor a 2133. és 2135. számú rádiogrammok érkeztek.

Egy mikrofon-készüléket találtunk, (látszólag egy hallgató készüléket,) tárgyalótermünk függő villanylámpájában.

6 óra 48 perckor vasúton elutaztunk Páduából (fennakadás nélkül) Milánó és Chiasson át 2 tiszt és 5 carabinieri kíséretében.

7 órakor reggel megérkeztünk Chiassoba, hol a svájci kormány megbízottja (Bonzanigo alezredes) fogadott bennünket, aki ugyanaznap a zürichi tó melletti Rapersvvilbe kísért, ahol az éjszakai tölöttünk.

November 9.

6 óra 26 perckor Pfäffikon-on és Sarganz-on át tovább utaztunk Buchsba. A svájci kormánynak rólunk való mintaszerű gondoskodása különös elismerést érdemel.

Weber gy. tábornok.

TARTALOMJEGYZÉK.

	Oldal.
Előszó	3
I. A fegyverszüneti bizottság megalakulása és előkészítő munkálatai Trientben	5
I. A bizottság felveszi az érintkezést az olaszokkal és elindul Páduába	9
III. A fegyverszüneti bizottság a Pádua melletti Villa Guistiban átveszi a fegyverszüneti feltételeket. Tárgyalása az olaszokkal	11
IV. A bizottság ténykedése a fegyverszünet megkötése után a Villa Guistiban.....	34
V. A bizottság elutazása. Páduából. Páduai tartózkodásunk jellemzése.....	53
VI. Megérkezésem Budapestre. — Az itthoni helyzet. — A belgrádi katonai egyezmény.....	57
I. Melléklet. Protocole des conditions d'Armistice entre les Puissances Alliées et Associées et l'Autriche-Hongrie	62
i. Melléklet. Jelentés a fegyverszüneti bizottság tevékenységéről	74